

НАСТАВНИ МАТЕРИЈАЛ
ЗА ОБУКУ
ТЕХНИКА ИЗРАДЕ ПРЕСУДА

СУДСКИ ПОСЛОВНИК

("Сл. гласник РС", бр. 110/2009, 70/2011, 19/2012, 89/2013, 96/2015, 104/2015, 113/2015 - испр., 39/2016, 56/2016, 77/2016, 16/2018, 78/2018, 43/2019, 93/2019 и 18/2022)

XI Глава ОБЛИК СУДСКИХ АКТА И ОДЛУКА, НАЧИН ПИСАЊА И ПОТПИСИВАЊА

1. Правила при писању одлука и других писмена

Члан 122

У свом раду суд користи изразе из закона и избегава стране речи и речи које нису опште усвојене у раду суда. Језички израз одлука и других писмена мора бити јасан и разумљив.

У уводу пресуде суд означава предмет спора. За кратко означање предмета спора суд, по правилу, користи законске правне институте (зајам, стицање без основа, повреда моралних ауторских права).

У изреци и образложењу одлуке странке се увек означавају њиховим пуним личним именом, а не по реду набрајања (прворедни тужилац, другооптужени и сл.).

У образложењу одлуке може се наводити и пракса међународних институција које штите људска права (нпр. Европски суд за људска права - Винчић против Србије "Службени гласник РС", бр...).

Кад се подаци уписују у јавне књиге изрека садржи и личне податке прописане посебним прописима (име једног од родитеља, девојачко презиме, година рођења, ЈМБГ и др.).

Временско трајање казне и новчани износи означавају се у изреци одлуке бројевима и словима у загради.

Назив закона и других прописа могу се у тексту навести у скраћеном облику (ЗПП, КЗ), а они који нису у честој употреби, наводе се пуним називом и означањем службеног гласила и броја у коме су објављени (нпр. "Службени гласник РС", број 27/10).

ПРИМЕРИ ПРЕСУДА

Република Србија
Привредни суд у Пожаревцу
П бр. 854/2023
11.12.2023. године
Пожаревац

У ИМЕ НАРОДА

Привредни суд у Пожаревцу и то судија Никола Николић, као судија појединац, одлучујући у парници тужиоца Предузеће "Прва Искра" из Београда, ул Хумска бр. 5, МБ126547, кога заступа пуномоћник Милан Милановић адвокат из Београда, против туженог Предузеће "Снежана" из Смедерева ул. Првомајска бр. 11, ради дуга, вредност предмета спора 1.456.000,00 динара, након одржане и закључење главне расправе, дана 11.12.2023. године, донео је следећу

ПРЕСУДУ

I УСВАЈА СЕ приговор застарелости, изјављен од стране туженог.

II ОДБИЈА СЕ тужба тужиоца Предузеће "Прва Искра" из Београда којом је тражио да се обавезе тужени Предузеће "Снежана" из Смедерева да му плати износ од 1.456.000,00 динара са затезном каматом почев од 17.12.2018. године па до исплате као неоснован.

III Обавезује се тужилац да туженом накнади трошкове поступка у износу од 125.000,00 динара са законском затезном каматом почев од дана извршности па до исплате.

Образложење

Тужилац је у тужби и током поступка тврдио да је са туженим био у пословном односу по основу уговора о делу, да је за туженог извео молерске радове на објекту у Смедерву у улици Првомајској бр. 11 те да му је по том основу испоставио фактуру на износ од 1.456.000,00 динара са валутом 16.12.2018. године. Тужилац је фактуру примио, књижио у свом књиговодству, потписао извод отворених ставки на дан 31.12.2019. године али дуговање није измирио. Оспорио је истакнути приговор застарелости наводећи да је тужени дуг признао потписом извода отворених ставки. Предложио је да се у доказном

поступку прочитају писани докази које је приложио. Трошкове поступка је опредељено захтевао.

Тужени је оспорио тужбени захтев наводећи да је тужилац услугу извршио некавалитетно о чему је благовремено, одмах по окончању радова, обавестио тужиоца који недостатке није отклонио. Истакао је и приговор застарелости. Предложио је да се у доказном поступку саслуша у својству сведока АА.. на околност недостатка посла и те да је тужени о томе благовремено обавестио тужиоца. Предложио је да се тужбени захтево одбије. Трошкове поступка је опредељено тражио.

По спроведеном доказном поступку суд је извео све предложене доказе па је савесном и брижљивом оценом сваког доказа посебни и свих доказ као целине, а у смилсу одредбе чл. 8 Закона о парничном поступку утврдио следеће:

ПРИВРЕДНИ СУД У ПОЖАРЕВЦУ
П бр. 854/2023 од 11.12.2023. године

Судија
Никола Николић

Поука о правном леку:

Против ове одлуке може се изјавити
жалба у року од 8 дана од дана
пријема исте, Привредном апелационом суду
а преко овог суда

ПИТАЊЕ:

1. Да ли увод одлуке има недостатака?
2. Да ли изрека пресуде правилно гласи? Уколико сматрате да је неправилна, како треба да гласи?

Република Србија
Привредни суд у Зајечару
П бр. 1524/14
26.11.2014. године
Зајечар

У ИМЕ НАРОДА

Привредни суд у Зајечару и то судија Мила Марковић као судија појединац, одлучујући у парници тужиоца Предузеће "Милица" из Ниша, ул. 31. Нова бр. 4, против туженог Предузећа "Бели голуб" из Зајечара, ул. Церска бр. 3, ради дуга, вредност предмета спора 8.000.000,00 динара, након одржане и закључене јавне расправе у присуству пуномоћника парничних странака, дана 26.11.2014. године, донео је следећу

ПРЕСУДУ

УСВАЈА СЕ приговор недостатка пасивне легитимације, па се ОДБИЈА тужбени захтев тужиоца Предузећа "Милица" из Ниша, ул. 31. Нова бр. 4 да му тужени Предузећа "Бели голуб" из Зајечара плати износ од 8.000.000,00 динара на испоручену робу - 233 т кукуруза, са затезном каматом од 05.02. 2012. године па до исплате.

Образложење

Тужилац је тужбом тражио да се обавезе тужени да му, на име цене за испоручену робу, плати износ од 8.000.000,00 динара са законском затезном каматом од 05.02.2012. године па до исплате. Навео је да је уговор о купопродаји са туженим закључен је усмено и то на пролећном сајму пољопривреде у Новом Саду а тужени је сам, својим возилима, робу преузео. Предложио је да се у доказном поступку изведе доказ саслушањем парничних странака као и возача Петровић Милоја, запосленог код туженог, на околност закључења уговора и испоруке робе. Предложио је да суд тужбених захтев усвоји. Трошкове поступка је опредељено тражио.

У одговору на тужбу, тужени је истакао приговор недостатка пасивне легитимације. Тврдио је да са тужиоцем није био у пословном односу по основу испоруке 230 т кукуруза. Указао је да је са тужиоцем сарађивао током 2012. године када да је од тужиоца купио 56 тона соје, за коју робу је уредно и благовремено исплатио дуговану цену. Роба која је предмет тужбе није му никад испоручена, нити је тужилац приложио доказ - отпремницу. Предложио је да суд тужбени захтев одбије. Трошкове поступка је опредељено захтевао.

По спроведеном доказном поступку суд је извео све предложене доказе па је савесном и брижљивом оценом сваког доказа посебно и свих доказа као целине, а у смислу одредбе чл. 8 Закона о парничном поступку утврдио следеће:

ПРИВРЕДНИ СУД У ЗАЈЕЧАРУ
П бр. 1524/14 од 26.11.2014. године

Судија
Мила Марковић

Поука о правном леку:
Против ове одлуке може се изјавити
жалба у року од 8 дана од дана
пријема исте, Привредном апелационом суду
а преко овог суда

ПИТАЊЕ:

1. Да ли увод одлуке има недостатака?
2. Да ли изрека пресуде правилно гласи? Уколико сматрате да је неправилна, како треба да гласи?

Република Србија
ПРИВРЕДНИ СУД У ЛЕСКОВЦУ
7 П Бр. 1234/2021
27.05.2022. године
Лесковац

У ИМЕ НАРОДА

ПРИВРЕДНИ СУД У ЛЕСКОВЦУ, судија Петар Петровић, као судија појединац, у правној ствари тужиоца Предузеће „Мега“ из Београда, Курсулина бр.46, против туженог Предузеће "Бобан" из Лесковца, Моравска бр. 25, ради чинидбе - вредност спора 850.000,00 динара, на главној расправи одржаној у присуству пуномоћника парничних странака, дана 27.05.2022. године донео је

ПРЕСУДУ

I ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени Предузеће "Бобан" из Лесковца да тужиоцу Предузеће „Мега“ из Београда исплати износ од 650.000,00 динара у року од 8 дана по пријему одлуке.

Тужени се ове обавезе може ослободити ако тужиоцу у истом року преда 124 пластичних гајби за пивске флаше, вел. 70 x 50 см.

II У преосталом делу тужбени захтев се одбија.

III ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени да тужиоцу плати 7.200,00 динара на име парничних трошкова, са законском затезном каматом од дана извршности одлуке до исплате, у року од 8 дана од дана пријема преписа пресуде.

Образложење

Тужилац је у тужби и током поступка тврдио да је са туженим био у пословном односу те да му је испоручио пиво марке Лав у стакленим боцама од по 0,5 л, да је тужени платио купопродајну цену али да није, у складу са одредбама уговора, врати пет амбалажу. Рок за повраћај амбалаже био је 30 дана од дана испоруке робе. По протеклу рока позвао је туженог да исту врати што је тужени одбио уз образложење да таква уговорна одредба није стипулисана. Стога је тражио да му тужени исплати противвредност амбалаже у туженом износу. У прилог својих тврдњи приложио је уговор бр. Од 1.1.2020. године код тужиоца заведен под бројем 1/20. Предложио је да суд захтев усвоји, с тим да је навео да се тужени може ослободити обавезе ако му вратио 124 пластичних гајби за пивске флаше. Трошкове поиступка је опредељено захтевао.

Тужени је оспорио тужбу и тужбени захтев у целини. Тврдио је да је роба испоручена у неповратној пластичној амбалажи, што му је усмено речено приликом потписа уговора. Одредбе уговора, како је изнео, заступник туженог није читао при потпису будући да је поверовао на реч заступнику тужиоца. Количину пластичне амбалаже од 124 комада није спорио а тврдио је да се налази у магацину туженог. Оспорио је висину захтева наводећи да је тужилац превисоко определио вредност амбалаже.

По спроведеном доказном поступку суд је извео све предложене доказе па је савесном и брижљивом оценом сваког доказа посебно и свих доказа као целине, а у смислу одредбе чл. 8 Закона о парничном поступку утврдио следеће:

ПРИВРЕДНИ СУД У ЛЕСКОВЦУ
П бр. 1234/2021 од 27.05.2022. године

Судија
Петар Петровић

Поука о правном леку:
Против ове одлуке може се изјавити
жалба у року од 8 дана од дана
пријема исте, Привредном апелационом суду
а преко овог суда

ПИТАЊЕ:

1. Да ли увод одлуке има недостатака?
2. Да ли изрека пресуде правилно гласи?

Република Србија
Привредни суд у Пожаревцу
П бр. 111/2023
11.12.2023. године
Пожаревац

У ИМЕ НАРОДА

Привредни суд у Пожаревцу и то судија Никола Николић, као судија појединац, одлучујући у парници тужиоца Предузеће "Прва Искра" из Београда, ул Хумска бр. 5, МБ126547, кога заступа пуномоћник Милан Милановић адвокат из Београда, против туженог Аутолимарска радња "Врабац" Владимир Владић Пр, из Смедерева ул. Првوماјска бр. 11, ЈМБГ 123456789123, ради дуга, вредност предмета спора 1.200.000,00 динара, након одржане и закључење главне расправе, дана 11.12.2023. године, донео је следећу

ПРЕСУДУ

I Тужбени захтев се усваја.

II Обавезује се тужени Аутолимарска радња "Врабац" Владимир Владић Пр из Смедерева, ул. Првوماјска бр. 1 да тужиоцу Предузеће "Прва Искра" из Београда исплати износ од 1.200.000,00 динара са затезном каматом и то:

-на износ од 200.000,000 рсд почев од 02.07.2021. године

-на износ од 1.000.000,00 рсд почев од 02.08.2021. године па до исплате, у року од 8 дана по пријему пресуде.

III Обавезује се тужени да тужиоцу накнади трошкове поступка у износу од 125.000,00 динара са законском затезном каматом почев од дана извршности па до исплате, у року од 8 дана по пријему пресуде.

Образложење

Тужилац је у тужби и током поступка тврдио да је са туженим био у пословном односу по основу уговора о продаји и по основу уговора о зајму. Навео је да је туженом, испоручио 200л боја за аутомобиле, 100 л лака, 150 л течности за одржавање (прање) возила све по наруџбини тужног од 01.03.2021. године. Туженом је роба испоручена у

два наврата и то 15.03.2021. године и 28.03.2021. године, о чему је сачињена оптремница. Даље је тврдио да је цену за испоручену робу тужени требало да плати у року од 15 дана по пријему фактуре, да фактуру примио и преко поште и електронском поштом 10.04.2021. године, те да да на исту није приговорио. Укупан дуг по фактури био је 1.000.000,00 рсд. Тужени је доцнио са измирењем обавезе те је, по опомену тужиоца, објаснио да је због обавеза које је морао да измири по неосновано активираним меницама од стране трећег лица запао у финансијске тешкоће које ће пребродити у наредном периоду од 60 дана. С тога је уговорен нови рок за измирење обавезе и то 01.07.2021. године. Тужени је дана 10.05.2021. године делимично платио дуговање уплатом износа од 800.000,00 рсд те је остао неизмирен износ од 200.000,00 рсд. Даље је тврдио да је са туженим, дана 10.06.2021. године, закључио угово о зајму којим је туженом на зајам дао износ од 1.000.000,00 рсд бескамерно, са роком враћања 01.08.2021. године. Тужени није платио ни преостали дуг за испоручену робу нити је вратио дуг из уговора о зајму. Оспорио је наводе туженог да је роба имала недостатке тврдећи да тужени никада није уложио било какав приговор. Доставио је писане доказе и то наруџбеницу, отремницу и фактуру као и уговор о зајму. Предложио је извођење доказа вештачењем од стране вештака економско-финансијске струке. Противио се предлогу за извођење доказа саслушањем парничних странака наводећи да се све релевантне чињенице могу утврдити из писаних доказа и вештачењем. На налаз и мишљење судског вештака економско-финансијске струке није имао примедби. Оспорио је истакнути приговор стварне ненадлежности привредног суда. Предложио је да суд тужбени захтев усвоји а трошкове поступка је опредељено захтевао.

Тужени је истакао приговор стварне ненадлежности привредног суда наводећи да се ради о спору између правног и физичког лица. Оспорио је тужбени захтев наводећи да је поред износа од 800.000,00 рсд, дана 15.7.2021. године, уплатио и износ од 210.000,00 рсд чиме је, како је тврдио, измирио дуг за испостављену робу као и дуговану камату. Робу је платио иако је, како је изнео, она била неодговарајућег квалитета о чему је тужиоца, преко његовог запосленог на пословима продаје Миленка Петровића, обавестио телефоном. Наиме, испоручени лак био је слабо пигментисан, што је утврдио тек приликом примене лака, тако да је за адекватну примену било неопходно површину третирати два и више пута. У погледу дуга по зајму истакао је да је неспорно да је уговор закључен и да је примио уговорену своту новца али је и по истом платио део. Осим тога, рок за враћање зајма продужен је до 01.11.2021. године усменим путем. Доказ на околност извршеног плаћања није доставио. Предложио је да се у доказном поступку изведе доказ саслушањем парничних странака на околност рока за измирење обавезе као и сведока Миленка Петровића на околност приговора на квалитет робе. На налаз и мишљење вештака имао је примедбе наводећи да је вештак ушао у правна питања налазећи да је доспелост за враћање зајма наступила 02.8.2021. године. Предложио је да суд тужбени захтев одбије. Трошкове поступка је тражио и определио.

По спроведеном доказном поступку суд је извео све предложене доказе па је савесном и брижљивом оценом сваког доказа посебни и свих доказа као целине, а у смислу одредбе чл. 8 Закона о парничном поступку утврдио следеће:

ПРИВРЕДНИ СУД У ПОЖАРЕВЦУ
П бр. 854/2023 од 11.12.2023. године

Судија
Никола Николић

Поука о правном леку:
Против ове одлуке може се изјавити
жалба у року од 8 дана од дана
пријема исте, Привредном апелационом суду
а преко овог суда

ПИТАЊЕ:

1. Да ли увод одлуке има недостатака?
2. Да ли изрека пресуде правилно гласи? Уколико сматрате да је неправилна, како треба да гласи?
3. Да ли сматрате да је одлука суда о томе да изведе све предложене доказе била правилна?

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА

ОДЛУКА УСТАВНОГ СУДА БРОЈ УЖ 4170/2010 -

ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Устав Републике Србије

члан 32

Оливера Вучић, др Марија Драшкић, Братислав Ђокић, Весна Илић Прелић, др Горан Илић, др Агнеш Картаг Одри, Катарина Манојловић Андрић, мр Милан Марковић, др Боса Ненадић, Милан Станић, др Драган Стојановић, мр Томислав Стојковић, Сабахудин Тахировић и Предраг Ћетковић, у поступку по уставној жалби Милорада Спасића из Игала, Република Црна Гора, на основу члана 167. став 4. у вези члана 170. Устава Републике Србије, на седници одржаној 25. априла 2013. године, донео је

ОДЛУКУ

1. Усваја се уставна жалба Милорада Спасића изјављена против решења Основног суда у Краљеву - Судска јединица у Врњачкој Бањи П. 84/08 од 5. фебруара 2010. године и решења Вишег суда у Краљеву Гж. 821/10 од 28. јула 2010. године и утврђује да је подносиоцу уставне жалбе повређено право на правично суђење, зајемчено одредбом члана 32. став 1. Устава Републике Србије.

2. Поништава се решење Вишег суда у Краљеву Гж. 821/10 од 28. јула 2010. године и налаже истом суду да поново одлучи о жалби Милорада Спасића изјављеној против решења Основног суда у Краљеву - Судска јединица у Врњачкој Бањи П. 84/08 од 5. фебруара 2010. године, у року од 60 дана од дана достављања ове одлуке.

Образложење

1. Милорад Спасић из Игала, Република Црна Гора, је 22. септембра 2010. године, преко пуномоћника, адвоката Радомира Стаменковића из Краљева, изјавио уставну жалбу против решења Основног суда у Краљеву - Судска јединица у Врњачкој Бањи П. 84/08 од 5. фебруара 2010. године и решења Вишег суда у Краљеву Гж. 821/10 од 28. јула 2010. године, због повреде права на правично суђење, права на правно средство и права на правну помоћ, зајемчених одредбама члана 32. став 1, члана 36. став 2. и члана 67. Устава Републике Србије.

У уставној жалби је, поред осталог, наведено: да су судови одбили његов предлог за враћање у пређашње стање, потпуно игноришући јавну исправу - уверење лекара да је на дан кад је одржано спорно рочиште пред Општинским судом у Врњачкој Бањи, имао здравствених проблема; да су судови занемарили чињеницу да пуномоћнику тужиоца предметног дана није било добро, већ су му ставили на терет то што се није јавио судији

или због чега није обезбедио да га замени други адвокат на рочишту; да су му оваквим поступањем судова повређена Уставом зајемчена права на правично суђење, права на правно средство и права на правну помоћ . Предложио је да Уставни суд поништи оспорено другостепено решење и наложи Вишем суду у Краљеву да поново одлучи о његовој жалби.

2. Према одредби члана 170. Устава Републике Србије уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права или слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

У току поступка пружања уставносудске заштите, поводом испитивања основаности уставне жалбе у границама истакнутог захтева, Уставни суд утврђује да ли је у поступку одлучивања о правима и обавезама подносиоца уставне жалбе повређено или ускраћено његово Уставом зајемчено право или слобода.

3. Уставни суд је у спроведеном поступку извршио увид у документацију достављену уз уставну жалбу и утврдио следеће чињенице и околности од значаја за одлучивање:

Решењем Општинског суда у Врњачкој Бањи (у даљем тексту: Општински суд) П. 84/08 од 27. фебруара 2008. године утврђено је да тужба тужиоца, овде подносиоца уставне жалбе, повучена у смислу члана 296. став 2. Закона о парничном поступку. У образложењу решења је наведено да на заказану расправу за 27. фебруар 2008. године нису приступили ни тужилац ни тужени, нити њихови пуномоћници, па су се стекли услови за доношење таквог решења.

Пуномоћник тужиоца је 5. марта 2008. године поднео Општинском суду предлог за враћање у пређашње стање , наводећи да он због болести није био у стању да приступи на рочиште за главну расправу које је било заказано за 27. фебруар 2008. године у 13 часова. Пуномоћник тужиоца је уз предлог за враћање у пређашње стање доставио и лекарско уверење - извештај лекара специјалисте од 27. фебруара 2008. године.

Општински суд је на рочишту одржаном 1. септембра 2008. године донео решење П. 84/08 којим је одбио предлог тужиоца за враћање у пређашње стање, као неоснован.

Наведено решење је укинато решењем Окружног суда у Краљеву (у даљем тексту: Окружни суд) Гж . 1361/09 од 27. маја 2009. године и предмет је враћен Општинском суду на поновно одлучивање.

У поновном поступку, Општински суд је решењем П. 84/08 од 14. септембра 2009. године поново одбио предлог тужиоца за враћање у пређашње стање, као неоснован, да би, поступајући по жалби тужиоца, Окружни суд по други пут укинуо првостепено решење и предмет вратио првостепеном суду на поновно одлучивање.

Коначно, сада Основни суд у Краљеву - Судска јединица у Врњачкој Бањи је оспореним решењем П. 84/08 од 5. фебруара 2010. године и по трећи пут одбио као неоснован предлог тужиоца за враћање у пређашње стање.

Поступајући по жалби тужиоца, Виши суд у Краљеву је донео оспорено решење Гж. 821/10 од 28. јула 2010. године којим је жалбу одбио као неосновану и потврдио решење Основног суда у Краљеву - Судска јединица у Врњачкој Бањи П. 84/08 од 5. фебруара 2010. године. У образложењу оспореног другостепеног решења, поред осталог, је наведено: да је решењем Општинског суда П. 84/08 од 27. фебруара 2008. године утврђено је да тужба тужиоца повучена сагласно одредби члана 296. став 2. Закона о парничном поступку, јер су са рочишта заказаног за 27. фебруар 2008. године изостали и тужилац и његов пуномоћник и тужени, мада су сви били уредно позвани; да је пуномоћник тужиоца у предлогу за враћање у пређашње стање навео да је код истог судије имао суђење у парничном поступку који се водио у предмету П. 42/07 са почетком у 8.00 часова, да је до 9.00 часова боравио у суду, али да због болести није могао више да ради, већ се јавио свом лекару, па је од наведеног дана, до 5. марта 2008. године био на боловању; да је пуномоћник тужиоца у предлогу за враћање у пређашње стање навео да због болести није могао да дође на наведено рочиште, те да сматра да се ради о оправданом разлогу за изостанак. Даље је наведено: да је пуномоћник тужиоца уз предлог за враћање у пређашње стање поднео извештај лекара специјалисте, али да код неспорних чињеница - да је тог дана пуномоћник тужиоца био на суђењу код истог судије у периоду између 8.00 и 9.00 часова, то је првостепени суд правилно нашао да нису испуњени услови за повраћај у пређашње стање, јер је пуномоћник тужиоца могао да обавести судију да неће присуствовати расправи, због болести као и да обезбеди одговарајућу замену.

4. Одредбом члана 32. став 1. Устава, на чију се повреду уставном жалбом указује, утврђено је да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега.

Законом о парничном поступку ("Службени гласник РС", број 125/04) (у даљем тексту: ЗПП), који се примењује у конкретном случају, било је прописано: да суд по свом уверењу одлучује које ће чињенице узети као доказане, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно, као и на основу резултата целокупног поступка (члан 8.); да ако странка пропусти рочиште или рок за предузимање неке радње у поступку и услед тога изгуби право на предузимање те радње, суд ће тој странци на њен предлог дозволити да накнадно изврши ту радњу (враћање у пређашње стање) кад постоје оправдани разлози за пропуштање, да кад се дозволи враћање у пређашње стање поступак се враћа у оно стање у коме се налазио пре пропуштања и укидају се све одлуке које је суд због пропуштања донео (члан 111.); да ће н еблаговремене и недозвољене предлоге за враћање у пређашње стање, суд одбати решењем, да предлог за враћање у пређашње стање који није заснован на општепознатим чињеницама, а странка уз предлог није поднела нити предложила одговарајуће доказе, суд ће одбацити као неуредан, да се о предлогу за враћање у пређашње стање одлучује, по правилу, без расправе, као и да кад суд нађе да је ради правилног утврђивања чињеница потребно да се изведу докази заказаће рочиште (члан 115.); да ако на рочишту за главну расправу неоправдано изостану и тужени и тужилац, тужба се сматра повученом (члан 296. став 2.).

5. Уставни суд је у спроведеном поступку по уставној жалби, као претходно разматрао питање да ли решење суда којим је одлучено о предлогу за враћање у пређашње стање

представља појединачни акт који може бити оспорен у поступку заштите Уставом зајемчених права. Полазећи од конкретног случаја, Уставни суд указује да пуномоћник подносиоца уставне жалбе, који је имао процесну улогу тужиоца у парничном поступку, поднео предлог за враћање у пређашње стање након што је пропустио да дође на рочиште, а суд донео решење којим је констатовао да се тужба сматра повученом, чиме је окончао вишегодишњи парнични поступак. Дакле, специфичност конкретног случаја се огледа у томе што одлука садржана у решењу којим је одлучено о враћању у пређашње стање - о оправданости одсуства пуномоћника тужиоца са рочишта, у суштини, има карактер претходног питања о томе да ли је одлука којом је окончан парнични поступак донета у складу са процесним правилима . С тим у вези, Уставни суд указује на праксу Европског суда за људска права који је одлучујући о примењивости гаранција садржаних у праву на правично суђење из члана 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у предмету "Мотион Пицтурес Гуаранторс Лтд против Србије ", пресуда 28353/06 од 8. јуна 2010, утврдио повреду наведеног права управо у поступку који се водио поводом предлога за враћање у пређашње стање . Полазећи од наведеног, Уставни суд је, у овом конкретном случају, стао на становиште да и решење м којим је одлучивано о предлогу за враћање у пређашње стање могу бити повређена или ускраћена права зајемчена Уставом, те да такав акт може бити предмет оцене у поступку по уставној жалби.

6. Оцењујући основаност уставне жалбе у погледу повреде права на правично суђење, Уставни суд указује да је најпре потребно испитати да ли је поступак који је вођен поводом предлога за враћање у пређашње стање био правичан на начин на који то захтева наведена одредба Устава, те да ли је оспореним појединачним актима повређено или ускраћено наведено уставно право подноси оца.

Уставни суд указује да се приликом разматрања гаранција из члана 32. став 1. Устава не сме застати на формалном испитивању да ли су оне поштоване, већ се оспорени акти морају сагледати и кроз гаранције које нису изричито предвиђене. Једна од таквих гаранција се односи на обавезу суда да образложи своју одлуку. Наиме, странка има право да буде упозната са ставовима на којима је суд засновао своју одлуку. То право странке је праћено дужношћу суда да изнесе разлоге своје одлуке, који представљају јемство објективности суђења, којом се спречавају злоупотребе. Мера у којој ова обавеза постоји зависи од природе одлуке, али судови морају образложити своју одлуку тако што ће навести јасне и разумљиве разлоге на којима су ту одлуку засновали. Обавеза образложења судске одлуке, међутим, не значи да се у одлуци морају дати детаљни одговори на све изнете аргументе (у том смислу је и став Европског суда за људска права у предмету: "Ван дер Хурк против Холандије", одлука од 19. априла 1994. године, § 61.). Дакле, за оцену да ли су у тим случајевима испуњени стандарди права на правично суђење неопходно је сагледати да ли је суд правног лека испитао одлучна питања која су пред њега изнета.

На основу увида у оспорена решења Основног суда и Вишег суда , Уставни суд је утврдио да је у образложењима оспорен их решења наведено да је пуномоћник тужиоца могао да обавести судију да неће присуствовати расправи због болести, као и да обезбеди одговарајућу замену, тако да чињеница да је уз предлог доставио и извештај лекара специјалисте да је био болестан предметног дана није од значаја.

Уставни суд указује да је институт враћања у пређашње стање уређен одредбама чл. 111. до 116. ЗПП. Као што је већ наведено, о дредбом члана 111. став 1. ЗПП прописано је да ће суд странци на њен предлог дозволити враћање у пређашње стање кад постоје оправдани разлози за пропуштање. Дакле, наведени предлог ће бити усвојен само онда када је странка учинила вероватном чињеницу која је проузроковала пропуштање. У конкретном случају, пуномоћник подносиоца уставне жалбе је као доказ за своје тврдње доставио извештај лекара специјалисте да је био болестан 27. фебруара 2008. године, односно да је из тог разлога пропустио рочиште за главну расправу. Међутим, судови нису прихватили наведени доказ као веродостојан, сматрајући да је, и поред тога, он био обавезан да се обавести судију или нађе неког ко ће га заменити на рочишту. С тим у вези, Уставни суд напомиње да је ЗПП усвојено начело слободне оцене доказа, које у суштини значи да суд по свом уверењу одлучује које ће чињенице узети као доказане, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно, као и на основу резултата целокупног поступка (члан 8.). Последица тога је да ЗПП не одређује рангирање доказних средстава по коме би једно имало увек већу снагу него неко друго средство. Међутим, овакав систем слободне оцене доказа налаже потребу да се нађе заштита од евентуалне злоупотребе слободе која по овом начелу припада суду. Јемство да ће суд непристрасно оценити доказе лежи и у његовој дужности да за своју оцену изнесе разлоге у одлуци. Из наведеног јасно произлази да суд у образложењу своје одлуке мора јасно да наведе разлоге због којих је једном доказном средством поклонио веру, а другом није.

По оцени Уставног суда, образложење садржано у оспореним решењима судова не може задовољити стандарде који се односе на право подносиоца уставне жалбе на образложену судску одлуку. Наиме, по мишљењу Уставног суда, редовни судови нису да ли уверљиво образложење због чега и извештај лекара специјалисте (у коме је наведена дијагноза и потреба да пуномоћник подносиоца отвори боловање) није од значаја. Штавише, судови своје одлуке нису засновали на достављеном писменом доказу, већ на другим чињеницама из којих су извели закључак да лоше здравствено стање пуномоћника подносиоца уставне жалбе, у конкретном случају, није оправдан разлог недоласка на рочиште. С тим у вези, Уставни суд указује да редовни судови, по правилу прихватају уверење лекара о болести странака и/или њихових пуномоћника, као довољан доказ о оправданој спречености да се приступи на рочиште. Поред тога, за оцену оправданости пропуштања рочишта и његовог враћања у пређашње стање битно је да ли се разлози пропуштања могу сматрати оправданим, а не да ли се лице, које је рочиште пропустило, непосредно јављало суду или не.

Уставни суд је, не прејудуцирајући какав би стваран исход поводом предлога за враћање у пређашње стање требао да буде (видети пресуду у предмету "Мотион Пицтурес Гуаранторс Лтд против Србије", као и мутатис мутандис, "Гарциа Руиз против Шпаније", број представке 30544/96, став 28.), оценио да оспорен а решења ни су образложена на начин који задовољава услове из члана 32. став 1. Устава, односно да не задовољава стандарде правичног суђења, успостављене уставносудском праксом и праксом Европског суда за људска права. Такође, Уставни суд налази да из свега наведеног произлази да је закључивање редовних судова, у конкретном случају, било произвољно и арбитрерно.

7. На основу изложеног и одредаба члана 89. ст. 1. и 2. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07, 99/11 и 18/13 -УС), Уставни суд је жалбу усвојио и у тачки 1. изреке

утврдио да је оспореним решењима повређено право подносиоца уставне жалбе на правично суђење, зајемчено одредбом члана 3 2. став 1. Устава, док је у тачки 2. изреке поништио решење Вишег суда у Краљеву Гж. 821/10 од 28. јула 2010. године и наложио истом суду да поново одлучи о жалби подносиоца уставне жалбе изјављеној против решења Основног суда у Краљеву, Судска јединица у Врњачкој Бањи П. 84/08 од 5. фебруара 2010. године, у року од 60 дана од дана достављања ове одлуке.

8. Уставни суд није разматрао наводе о повреди права на правно средство и права на правну помоћ, зајемчених одредбама члана 36. став 2. и члана 67. Устава, имајући у виду да је утврдио повреду права на правично суђење, зајемченог одредбом члана 32. став 1. Устава.

9. Полазећи од изнетог, Уставни суд је, на основу одредаба члана 42а став 1. тачка 5) и члана 45. тачка 9) Закона о Уставном суду, донео Одлуку као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК

УСТАВНОГ СУДА

др Драгиша Б. Слијепчевић

(Одлука Уставног суда, Уж 4170/2010 од 25.04.2013. године)

Уставни суд, Велико веће у саставу: председник Суда Весна Илић Прелић, председник Већа, и судије Братислав Ђокић, др Горан П. Илић, Снежана Марковић, др Тијана Шурлан, др Јован Ђирић, Сабахудин Тахировић и др Тамаш Корхеџ (Корхеџ Тамас), чланови Већа, у поступку по уставној жалби Томислава Лукића из Месараца, на основу члана 167. став 4. у вези са чланом 170. Устава Републике Србије, на седници Већа одржаној 25. јануара 2018. године, донео је

ОДЛУКУ

1. Усваја се уставна жалба Томислава Лукића и утврђује да је пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж. 709/16 од 4. априла 2016. године повређено право подносиоца уставне жалбе на правично суђење, из члана 32. став 1. Устава Републике Србије.
2. Поништава се пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж. 709/16 од 4. априла 2016. године и одређује да надлежни суд донесе нову одлуку о жалби подносиоца уставне жалбе изјављеној против пресуде Основног суда у Шапцу П. 739/10 од 20. новембра 2015. године.
3. Одбацује се захтев подносиоца уставне жалбе за накнаду материјалне штете.

Образложење

1. Томислав Лукић из Месараца поднео је Уставном суду, 24. маја 2016. године, преко пуномоћника Предрага Бог овца и Маје Омерагић Пантић, адвоката из Новог Сада, уставну жалбу против акта Апелационог суда у Новом Саду наведеног у изреци због повреде права на правично суђење и права на имовину, зајемчених одредбама чл. 32. и 58. Устава Републике Србије.

Подносилац уставне жалбе наводи да су му означена права повређена кршењем одредаба Закона о облигационим односима којима је уређена одговорност за штету од опасне ствари или опасне делатности, те одредаба Закона о парничном поступку о терету доказивања, који је, како истиче, на страни туженог, будући да се тужени може ослободити одговорности само ако докаже да штета потиче од узрока који се налазио ван ствари, а чије се дејство није могло предвидети, избећи ни отклонити или ако докаже да је штета настала радњом оштећеника или трећег лица. Даље наводи да су му означена права повређена произвољним закључком судова да су узрок пожара радови изведени 24. јуна 2009. године, јер је према налазу вештака узрок пожара појава комутационог пренапона из дистрибутивне мреже и пробоја инсталације каблова након прикључења на мрежу 18. јула 2009. године, што потврђује и чињеница констатована у полицијским записницима - да је критичном приликом и у другим објектима било кварова. Додаје да је квар 24. јуна уредно пр ијавио туженом, те да стога пропусти у процедури који се односе на обавезу издавања писменог налога, сачињавања службене белешке и поновног прикључења на мрежу не могу ићи на његов терет, посебно имајући у виду да је након отклањања квара означеног датума и у време штетног догађаја његово бројило било пломбирано званичном пломбом електродистирбуције. По мишљењу подносиоца, судови су, разлозима датим у образложењу одлука, уз занемаривање налаза вештака, те начином на који је примењено меродавно право, странке у поступку ставили у неравноправан положај. Предлаже да Уставни суд усвоји уставну жалбу и утврди му право на накнаду штете у износу од 1.600.000,00 динара.

2. Сагласно члану 170. Устава Републике Србије, уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

У току поступка пружања уставносудске заштите, поводом испитивања основаности уставне жалбе у границама захтева истакнутог у њој, Уставни суд утврђује да ли је у поступку одлучивања о правима и обавезама подносилаца уставне жалбе повређено или ускраћено њихово Уставом зајемчено право или слобода.

3. Уставни суд је, у спроведеном поступку, увидом у документацију приложену уз уставну жалбу, утврдио следеће чињенице и околности од значаја за одлучивање у овој уставносудској ствари:

Оспореном пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж. 709/16 од 4. априла 2016. године правноснажно је одбијен тужбени захтев тужиоца, овде подносиоца уставне жалбе, кој им је тражио да се обавезе ОДС "ЕПС Дистрибуција" д.о.о. Београд - Огранак Шабац да му на име накнаде материјалне штете (вредности куће изгореле у пожару и уништених покретних ствари) исплати укупно 1.600.653,44 динара. Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је 24. јуна 2009. године пријавио квар и нестанак струје у својој кући, те су стручна лица туженог, изласком на лице места, утврдила узрок и место квара (пробој главног вода тј. кабла који од конзоле води до ормара са бројилом) и усмено упутила тужиоца да приватно ангажује стручно лице ради његовог отклањања јер тужени није надлежан за отклањање тог квара. Тужиочев објекат је искључен са мреже и тужилац је приватно ангажовао електромонтера запосленог код туженог, који је ван радног времена поставио нови кабл, претходно га проверивши инструментом за испитивање напона, а потом у договору са дежурним радником туженог ставио под напон главни разводни ормар и блумбирао га званичном блумбом. Након извршене поправки тужилац се није жалио да има прекид у напајању електричном енергијом. Дана 18. јула 2009. године, након укључења струје које у целом селу није било два претходна дана, на тужиочевој кући је избио пожар због појаве комутационог пренапона из дистрибутивне мреже и пробоја изолације на инсталацијама каблова на потезу трасе прикључка напојног вода од конзоле до горњег дела ормара мерног места где се налазило бројило. У пожару је изгорела тужиочева кућа и ствари у њој, а према налазу судског вештака, пожар се доводи у везу са радовима изведеним 24. јуна 2009. године. Апелациони суд је оценио правилним становиште нижестепеног суда да у конкретном случају не постоји одговорност туженог у смислу чл. 173. и 174. Закона о облигационим односима с обзиром на то да тужилац није доказао да је у свему поступао према прописаној процедури приликом прикључења објекта на дистрибутивну мрежу 24. јуна 2009. године и да је тужени извео ово прикључење, јер је замену кабла и прикључење на дистрибутивну мрежу извршио електромонтер запослен код туженог кога је тужилац приватно ангажовао. По налажењу другостепеног суда, одговорност туженог је искључена у смислу одредаба члана 177. Закона о облигационим односима јер тужилац није испоштовао процедуру прикључења објекта на дистрибутивну мрежу након нестанка струје 24. јуна 2009. године прописану Законом о енергетици, ближе означеном Техничком препоруком и интерним актима туженог. Оцењени су и као неосновани тужиочеви жалбени наводи да тужени није доказао да је штета настала искључиво његовим пропустом јер њему као лаику није познат поступак прикључења на мрежу, да је тужени одговоран због тога што је главни разводни ормар ставио под напон и блумбирао га званичном блумбом, те да је узрок пожара појава комутационог пренапона

18. јула 2009. године, уз образложење да је тужиоцу било познато да су његове инсталације старе и да му није могло остати непознато да савремене инсталације подразумевају уградњу заштитног уређаја који искључује објекат у случају пренапона и да нема одговорности туженог у смислу члана 172. Закона о облигационим односима јер електромонтер запослен код туженог, радове није извео као запослени радник и по налогу туженог .

4. Одредбама Устава, на чију се повреду подносилац у уставној жалби позива, утврђено је: право на правично суђење (члан 32. став 1.); право на имовину (члан 58.).

Законом о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и "Службени лист СРЈ", бр. 31/93, (22/99, 23/99, 35/99 и 44/99)) је прописано: да је (онај) ко другоме проузрокује штету дужан накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице и да се за штету од ствари или делатности од којих потиче повећана опасност штете за околину, одговара без обзира на кривицу (члан 154. ст. 1. и 2.); да кривица постоји када је штетник проузроковао штету намерно или непажњом (члан 158.); да за штету коју запослени у раду или у вези са радом проузрокује трећем лицу одговара предузеће у коме је запослени радио у тренутку проузроковања штете, осим ако докаже да је запослени у датим околностима поступао онако како је требало (члан 170. став 1.); да се сматра да штета настала у вези са опасном ствари, односно опасном делатношћу потиче од те ствари, односно делатности, изузев ако се докаже да оне нису биле узрок штете (члан 173.); да за штету од опасне ствари одговара њен ималац, а за штету од опасне делатности одговара лице које се њом бави (члан 174.) ; да се ималац ослобађа одговорности ако докаже да штета потиче од неког узрока који се налазио ван ствари, а чије се дејство није могло предвидети, ни избећи или отклонити и да се ималац ствари ослобађа одговорности и ако докаже да је штета настала искључиво радњом оштећеника или трећег лица, коју он није могао предвидети и чије последице није могао избећи или отклонити (члан 177. ст. 1. и 2.).

Законом о парничном поступку ("Службени гласник РС", бр. 72/11, 49/13-Одлука УС, 74/13-Одлука УС и 55/14) је прописано: да странка која тврди да има неко право, сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остваривање права, ако законом није другачије прописано и да странка која оспорава постојање неког права, сноси терет доказивања чињенице која је спречила настанак или остваривање права или услед које је право престало да постоји, ако законом није другачије прописано (члан 231. ст. 2. и 3.).

Законом о енергетици ("Службени гласник РС", број 84/04), који је био на снази у време штетног догађаја, било је прописано: да купац има право да захтева у случају техничких или других сметњи у испоруци енергије, чији узрок није на објекту купца, да се те сметње отклоне у примереном року (члан 60. став 1.); да ће у случају техничких или других сметњи у испоруци енергије чији је узрок на објекту купца или у случају када купац не извршава уговорне обавезе, енергетски субјект за пренос, односно транспорт или дистрибуцију обуставити испоруку енергије купцу, под условима и на начин прописан овим законом и другим прописима донетим у складу са овим законом и да пре обуставе испоруке енергије купцу мора бити достављена писмена опомена у којој је одређен рок за отклањање уочених неправилности и недостатака (члан 63. ст. 1. и 2.); да је забрањено самовласно прикључивање објеката, уређаја или инсталација на преносни, транспортни или дистрибутивни систем и коришћење енергије без или мимо мерних уређаја или супротно условима утврђених уговором у погледу поузданог и тачног мерења преузете енергије (члан 64.) .

Уредбом о условима испоруке електричне енергије ("Службени гласник РС" , број 107/05), која је била на снази у време штетног догађаја, било је прописано: да се прикључење објекта на преносни односно дистрибутивни електроенергетски систем врши на основу одобрења које, у складу са Законом и овом уредбом, издаје енергетски субјект на чији систем се прикључује објект уз сагласност оператора тог система (члан 3.); да се одобрење из члана 3. ове уредбе прибавља и у случају повећања одобрене снаге у објекту који је већ прикључен на преносни односно дистрибутивни електроенергетски систем и у случају раздвајања или спајања инсталација у таквом објекту без обзира да ли се тиме повећава снага у односу на претходно одобрену снагу, као и у случају искључења из члана 28. ове уредбе (члан 4. став 1.); да се испорука електричне енергије купцу може обуставити у случају када електроенергетски објекти, постројења или уређаји не испуњавају техничке прописе и да је енергетски субјект за пренос односно дистрибуцију електричне енергије дужан, у случајевима прописаним Законом да пре обуставе испоруке електричне енергије купцу достави писмену опомену о недостацима односно неправилностима због којих му се може обуставити испорука електричне енергије и да му одреди примерен рок за отклањање тих недостатака односно неправилности који не може бити краћи од 3 дана нити дужи од 30 дана од дана достављања писмене опомене (члан 27. став 2. тачка 2) и став 5.); да је енергетски субјект за пренос односно дистрибуцију електричне енергије дужан да без одлагања искључи објект са преносног односно дистрибутивног електроенергетског система у случајевима када су објект, уређаји или инсталације самовласно прикључени, када објект не испуњава услове у складу са техничким прописима и представља непосредну опасност по живот, здравље људи и имовину и када то захтева купац (члан 28. став 1. тач. 3), 4) и 6)); да мерни уређаји који се уграђују морају бити оверени и пломбирани од стране овлашћене организације, а њихове прикључне везе морају бити прегледане и пломбиране од стране испоручиоца, у складу са законом и другим прописима (члан 43. став 2.).

5. Разматрајући основаност навода уставне жалбе са становишта истакнуте повреде права на правично суђење, а имајући у виду њену садржину и изнете разлоге за тврдњу о повреди овог права, Уставни суд, пре свега, подсећа на праксу Европског суда за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП) према којој домаћи судови, поред дискреционог права у погледу тога које ће аргументе и доказе прихватити у конкретном случају, имају и обавезу да своје одлуке образложе на тај начин што ће навести јасне и разумљиве разлоге на којима је та одлука заснована, при чему мера у којој ова обавеза постоји зависи од природе одлуке и не подразумева обавезу судова да у одлукама изнесу све детаље и дају одговоре на сва постављена питања и изнете аргументе (видети пресуде Кузнетсов и други против Русије, од 11. јануара 2007. године, број представке 184/02 и Руиз Торија против Шпаније, од 9. децембра 1994. године, број представке 18390/91). Поменута обавеза је, према члану 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, и битна процесна гаранција јер показује странкама да су њихове релевантне тврдње и аргументи размотрени и испитани (видети пресуду Болдеа против Румуније , од 15. фебруара 2007. године, број представке 19997/02, ст. 32. и 33.). ЕСЉП је такође становишта и да би начело правичности садржано у члану 6. Конвенције било нарушено ако би домаћи судови игнорисали конкретну и важну примедбу коју је изнео подносилац (видети пресуде Пронина против Украјине , од 18. јула 2006. године, број представке 63566/00, став 25. и Мала против Украјине , од 3. јул а 2014. године, број представке 4436/07, став 48.). Из изнетог, по налажењу Уставног суда, произлази да тумачење чињеница и околности од стране редовних судова, а на којима је заснован закључак који је од суштинске важности по права и обавезе подносиоца, не може да буде такво да доводи у сумњу да је суд размотрио све специфичне и битне околности конкретног случаја које је био дужан да испита.

Полазећи од наведеног, Уставни суд констатује да је у поступку који је претходио уставносудском утврђено да се штетни догађај десио 18. јула 2009. године због појаве комутационог пренапона из дистрибутивне мреже и пробоја изолација на инсталацијама кабла на подносиочевој кући, а која штетна последица се, према налазу вештака, доводи у везу са радовима изведеним 24. јуна 2009. године на инсталацијама и бројилу тужиоца. За поменуте радове је утврђено да их је извео електромонтер запослен код туженог, кога је подносилац приватно ангажовао и који је, након што их је завршио, у договору са дежурним радником туженог, ставио под напон главни разводни ормар и пломбировао га званичном пломбом. Пре извођења ових радова подносилац је квар и нестанак струје пријавио туженом, чији су радници изласком на лице места утврдили узрок и место квара, искључили подносиочев објекат са мреже и усмено га упутили да приватно ангажује стручно лице ради отклањања квара јер тужени није надлежан за његово отклањање. Даље, Уставни суд констатује да се образложење оспореног акта заснива на оцени о правилном становишту нижестепеног суда да за насталу штету не постоји одговорност туженог у смислу одредаба чл. 173, 174. и 177. Закона о облигационим односима, јер подносилац није доказао да је у свему поступао према прописаној процедури приликом прикључења објекта на мрежу 24. јуна 2009. године, нити да је тужени извршио ово укључење, у ком случају би, како се даље наводи, постојала његова одговорност, будући да је замену кабла извршило лице запослено код туженог кога је подносилац приватно ангажовао.

Имајући у виду разлоге на којима се заснива оспорена пресуда, Уставни суд указује на то да Закон о облигационим односима разликује два основа одговорности за штету - одговорност по основу кривице (субјективна) и одговорност за штету од опасне ствари или опасне делатности (објективна), при чему обавеза накнаде штете настаје када су кумулативно испуњене следеће претпоставке: да је штета наступила и да постоји узрочна веза између штете и штетникове радње или пропуштања, када је у питању субјективна одговорност, односно да штета потиче од опасне ствари или опасне делатности, у случају објективне одговорности. За субјективну одговорност потребно је да постоји и кривица штетника, док се за штету од опасне ствари или опасне делатности одговара без обзира на кривицу јер се одговорност заснива на створеном ризику. Даље, Уставни суд констатује да правило о терету доказивања из члана 223. Закона о парничном поступку обавезује страну која тврди да има неко право, да сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остварење права, док је на супротној страни терет доказивања чињенице која је спречила настанак или остварење тог права, ако законом није друкчије одређено. С друге стране, према члану 154. став 1. Закона о облигационим односима, постојање кривице за насталу штету је основ накнаде, а на штетниковој страни је законска претпоставка о кривици. Дакле, на штетнику је терет доказивања да је искључена његова одговорност за догађај из ког је штета проистекла, док у случају да је штета настала у вези са опасном ствари или опасном делатношћу, важи претпоставка узрочности да штета потиче од те ствари, односно делатности. Ове законске претпоставке одговорно лице се може ослободити ако докаже да штета потиче од узрока који се налазио ван ствари, а чије се дејство није могло предвидети, избећи или отклонити, односно да је настала искључиво радњом оштећеног или трећег, која се такође није могла предвидети и чије последице није могао избећи или отклонити. Кад је у питању опасна делатност, није могуће доказивати да је штета резултат више силе као догађаја који се налази ван ствари о чему говори члан 177. Закона о облигационим односима. Када је реч о одговорности правног лица за штету коју проузрокује његов орган у вршењу или у вези са вршењем својих функција из члана 172. Закона о облигационим односима (на који се другостепени суд такође позива), питање правне природе одговорности правног лица за неправилан/незаконит рад његових органа, по налажењу Уставног суда, у суштини представља одговорност за радње или пропуштања

која почине службена лица у вршењу службених овлашћења. Уставни суд додатно напомиње да поред наведених општих решења Закона о облигационим односима у погледу одговорности и конкретно одговорности приликом поступања са опасним стварима и са повећаним ризиком, материја везана за електричну енергију, а последично и специфични аспекти одговорности, додатно су регулисани Законом о енергетици, као и Уредбом о условима испоруке електричне енергије. Уопште узев, читав низ питања у вези електричне енергије прецизиран је у наведеним посебним прописима, те они морају бити узимани у разматрање када се примењују и тумаче питања одговорности, обавеза и права, као и кривице.

Примењујући изложено на конкретан случај, а имајући у виду аргументацију другостепеног суда за закључак о неоснованости тужбеног захтева, Уставни суд примећује да се тај суд, и поред тога што је утврђено да се штетни догађај десио 18. јула 2009. године због појаве комутационог пренапона из дистрибутивне мреже и пробоја изолације на инсталацијама каблова у подносиочевом објекту, који се доводи у везу са радовима извршеним 24. јуна 2009. године, ни на једном месту у образложењу не бави обавезама туженог које су прописане Законом о енергетици и подзаконским актима - да потрошачима испоручује електричну енергију одређеног напона и фреквенције уз прецизно дефинисана већа одступања која су изузетно дозвољена у случају квара, нити са аспекта тих норми разматра евентуално постојање узрочно -последичне везе између радње туженог - поновног успостављања електричне енергије целом месту и штетног догађаја. Штавише, у делу у ком се даје оцену жалбених навода подносиоца о узроку пожара, другостепени суд се искључиво задржао на чињеницама које се односе на радове изведене 24. јуна 2009. године, износећи даље закључке о старости подносиочевих инсталација и пропустима тужиоца. Другостепени суд није разјаснио нити конкретизовао постојање обавезе тужиоца, већ само спомиње да након извршених радова није поднео захтев за прикључење на мрежу, при чему ни на једном месту не прецизира постојање обавезе подношења захтева, у ком правном акту и за које ситуације је прописано подношење захтева прикључења на електро мрежу, нити прецизира које конкретне радње је требало да предузме подносилац након пријаве квара, а које су са друге стране биле обавезе туженог као дистрибутер а електричне енергије. Када је реч о оцени да подносилац није доказао да је тужени након поменутих радова његов објекат прикључио на мрежу, Уставни суд такође примећује да се другостепени суд, и поред тога што је у поступку који је претходио уставносудском утврђено да је електромонтер запослен код туженог, ког је он приватно ангажовао, у договору са дежурним радником туженог ставио под напон главни разводни ормар и пломбирао га званичном пломбом туженог, једино задржао на чињеници да је поменути електромонтер приватно ангажован. Уместо одговора на подносиочев конкретан жалбени разлог - да је тужени одговоран због тога што је прикључење извршено у договору са његовим дежурним радником и ормар пломбиран његовом званичном пломбом, другостепени суд се изјашњава да нема одговорности туженог у смислу члана 172. Закона о облигационим односима јер поменути електромонтер није поступао као запослени радник туженог и по његовом налогу. Следом изнетог, када се не достатак изричитости образложења у погледу навођења конкретних и прописаних обавеза потрошача и дистрибутера електричне енергије у поступку пријаве и отклањања квара доведе у везу с претходно наведеним одсуством разлога о значају чињенице да је стављање под напон и пломбирање разводног ормара извршено у договору са дежурним радником туженог, Уставни суд не може а да не закључи да је другостепени суд дао одговоре на подносиочеве жалбене разлоге, али да ти одговори с обзиром на садржину тражене заштите и конкретних жалбених разлога нису обухватили све важне аспекте случаја. С обзиром на изнето стање ствари, образложење другостепене одлуке се тешко може оценити уставноправо прихватљивим јер не даје релевантне и уверљиве разлоге за оцену да је до штетног догађаја дошло искључиво

пропустом подносиоца , нити да је он у спорном догађају поступао противно релевантим правним нормама . Стога, по оцени Уставног суда, овако дато образложење оспорене пресуде не задовољава стандард правичног суђења на начин како је то утврђено чланом 32. став 1. Устава.

На основу изложеног и одредаба члана 89. став. 1. Закона о Уставном суду (" Службени гласник РС ", бр. 109/07, 99/11, 18/13- Одлука УС, 40/15 -др. закон и 103/15), Уставни суд је у овом делу уставну жалбу усвојио, те је утврдио да је оспореном пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж. 709/16 од 4. априла 2016. године повређено право подносиоца уставне жалбе на образложену судску одлуку, као елемент права на правично суђење, одлучујући као у тачки 1. изреке.

6. Уставни суд је оценио да се штетне последице учињене повреде права могу отклонити поништајем оспорене другостепене пресуде и одређивањем да надлежни суд поново одлучи о жалби коју је подносилац изјавио против пресуде Основног суда у Шапцу П. 739/10 од 20. новембра 2015. године, па је одлучио као у тачки 2. изреке.

7. Како је утврђена повреда права на правично суђење, то Уставни суд није посебно разматрао тврдњу о повреди права из члана 58. Устава, имајући у виду да ће, на основу ове одлуке, о основаности тужбеног захтева подносиоца бити поново одлучивано у поступку пред редовним судовима.

Што се тиче захтева за накнаду материјалне штете опредељеног у висини потраживања које је било предмет спора , Уставни суд је нашао да је тај захтев преураћен будући да ће у поновном поступку надлежни суд одлучивати о жалби подносиоца против првостепене одлуке, те је одлучено као у тачки 3. изреке, сагласно члану 36. став 1. тачка 7) Закона о Уставном суду .

8. На основу свега изложеног и одредаба члана 42б став 1. тачка 1), члана 45. тачка 9) и члана 4 7. став 2. Закона о Уставном суду, као и члана 8 9. Пословника о раду Уставног суда (" Службени гласник РС" , број 103/13), Уставни суд је донео Одлуку као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Весна Илић Прелић

(Одлука Уставног суда, Уж 4167/2016 од 25.1.2018. године)

**ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ У
РЕВИЗИЈСКОМ ПОСТУПКУ ЗБОГ ПРОПУСТА
ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА ДА ОЦЕНИ
РЕВИЗИЈСКИ РАЗЛОГ
Устав Републике Србије**

члан 32 став 1

- Подносилац уставне жалбе у ревизији изричито је указао да капитализирана рента, која представља будућу штету, не може да застари, имајући у виду да још увек није ни доспела. Врховни касациони суд је пропустио да оцени наведени ревизијски разлог, којим је указано на погрешну примену материјалног права, а на коју се у поступку по ревизији пази по службеној дужности, већ је само поновио оцену другостепеног суда да подносилац уставне жалбе право на накнаду материјалне штете, по основу изгубљене зараде, има за тачно одређен период, а да је у преосталом делу то потраживање застарело, чиме је подносиоцу уставне жалбе повредио право на образложену судску одлуку, као један од елемената права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава.

Из образложења:

"Оцењујући наводе о повреди права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава, Уставни суд је, полазећи од утврђених чињеница и изнетих уставноправних разлога, констатовао да се уставном жалбом истиче пропуст Врховног касационог суда да оцени ревизијске разлоге којима је оспорено становиште другостепеног суда о застарелости потраживања капитализиране ренте, чију исплату подносилац захтева због трајно повећаних потреба за лечењем.

Уставни суд подсећа да је један од елемената права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава и право на образложену судску одлуку, које подразумева обавезу суда да наведе јасне, довољне и разумљиве разлоге на којима заснива своју одлуку, чиме се истовремено даје гаранција странци да је суд размотрио њене наводе и доказе које је истакла у поступку. При томе, оваква обавеза не значи да је суд дужан да у одлуци да детаљне одговоре на сва постављена питања и изнете аргументе. Мера у којој постоји обавеза давања образложења зависи од природе одлуке и инстанционе надлежности суда који одлуку доноси. У конкретном случају се са аспекта права на образложену судску одлуку оспорава ревизијска пресуда којом се у целини потврђује пресуда другостепеног суда. Према пракси Европског суда за људска права, коју Уставни суд прихвата, у таквој правној ситуацији је неопходно сагледати да ли је суд правног лека испитао одлучна питања која су пред њега изнета или се задовољио пуким потврђивањем одлуке нижестепеног суда (видети пресуду

у предмету Хелле против Финске, представка број 157/1996/776/1977, од 19. децембра 1997. године, став 60.).

Уставни суд најпре констатује да је подносилац уставне жалбе ревизију изјавио против целокупног одбијајућег дела другостепене пресуде. Врховни касациони суд је ревизију у целини одбио као неосновану, али се уставном жалбом ревизијска одлука оспорава само у делу у коме је Врховни касациони суд разматрао правноснажну одлуку о тужбеном захтеву за накнаду материјалне штете на име трошкова лечења и других трошкова у вези са тим. Овим захтевом обухваћена је већ доспела накнада поменутих трошкова које је подносилац уставне жалбе имао закључно са 2013. годином, као и капитализирана рента због трајно повећаних потреба за лечењем, а у коју улазе будући трошкови за набавку лекова и ангажовање физиотерапеута, за набавку инвалидских помагала, као и за рехабилитацију у бањама и климатским лечилиштима.

По схватању Уставног суда, накнада штете у облику новчане ренте може се досудити само за штету која постоји у моменту доношења судске одлуке па за убудуће, а не и за раније претрпљену штету која се досуђује у једнократном износу. Дакле, рента је накнада у новчаном облику чији укупан износ није познат у моменту одлучивања, која се плаћа периодично у унапред утврђеним износима за штету која ће настати у будућности (видети Одлуку Уж-2686/2012 од 15. јануара 2015. године, која је објављена на интернет страници Уставног суда: www.уставни.суд.рс).

Као што је већ изнето, подносилац уставне жалбе је, поред већ доспеле материјалне штете у виду трошкова лечења и других трошкова у вези са тим, а полазећи од чињенице да су његове потребе за лечењем трајне, истакао и захтев за досуђење ренте, у тзв. капитализираном облику, сагласно одредби члана 188. став 5. Закона о облигационим односима, исплатом једне укупне своте. Апелациони суд у Београду је закључио да је делимично основан приговор застарелости наведеног потраживања, јер уколико се пође од тога да је тужба поднета 3. јуна 2008. године, следи да је потраживање, сагласно одредби члана 376. став 1. Закона о облигационим односима, застарело за ону штету која је настала у периоду дужем од три године у односу на датум подношења тужбе. Стога подносилац уставне жалбе, по становишту Апелационог суда у Београду, право на накнаду материјалне штете по наведеном основу остварује само за период од 3. јуна 2005. до краја 2013. године, који период је обухваћен налазом и мишљењем комисије судских вештака, док је за део преко досуђених, а до тражених износа од 3.262.533,75 динара и 529.448,66 евра, тужбени захтев неоснован због застарелости потраживања. Дакле, Апелациони суд у Београду је подносиоцу уставне жалбе досудио само накнаду већ доспеле материјалне штете, и то за период за који сматра да то потраживање није застарело.

Подносилац уставне жалбе је у ревизији изричито указао да капитализирана рента, која представља будућу штету, не може да застари, имајући у виду да још увек није ни доспела, али је Врховни касациони суд само поновио оцену другостепеног суда да подносилац уставне жалбе право на накнаду материјалне штете, по наведеном основу, има за период од 3. јуна 2005. до краја 2013. године, а да је у преосталом делу то потраживање застарело. С тим у вези, Уставни суд налази да је пропустом да оцени наведени ревизијски разлог, којим је указано на погрешну примену материјалног права, а на коју се у поступку по ревизији пази по службеној дужности, Врховни касациони суд подносиоцу уставне жалбе

повредио право на образложену судску одлуку, као један од елемената права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава. Ово посебно из разлога што се у образложењу другостепене пресуде уопште не помиње капитализирана рента, па се стиче утисак да је Апелациони суд у Београду тај део предметног тужбеног захтева изгубио из вида приликом доношења преиначујуће пресуде, код које је другостепени суд дужан да одлучи о свим захтевима парничних странака. Стога је Суд, сагласно одредби члана 89. став 1. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07, 99/11, 18/13 - Одлука УС, 40/15 - др. закон и 103/15), уставну жалбу у овом делу усвојио, одлучујући као у првом делу тачке 1. изреке."

(Одлука Уставног суда, Уж 11420/2017 од 19.5.2022. године, објављена у "Сл. гласнику РС", бр. 69/2022 од 24.6.2022. године)

**НЕПОСТОЈАЊЕ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА
ОБРАЗЛОЖЕНУ СУДСКУ ОДЛУКУ КАДА
ОДЛУКА ЖАЛБЕНОГ СУДА САДРЖИ
ОБРАЗЛОЖЕЊЕ КОЈЕ СЕ ТИЧЕ РЕЛЕВАНТНИХ
ЖАЛБЕНИХ НАВОДА
Устав Републике Србије**

члан 32 став 1

Сентенца:

- Имајући у виду да подносилац сматра да му је повређено право на образложену судску одлуку тиме што Апелациони суд није размотрио све његове жалбене наводе, Уставни суд је указао да обавеза судова да образложе своје пресуде не значи да су судови дужни да у пресуди дају одговоре на сва постављена питања и изнете аргументе, већ само на оне које оцене релевантним. Судови имају одређену дискрециону оцену у вези са тим које ће наводе и доказе прихватити, с тим што имају обавезу да своју одлуку образложе на начин да наведу јасне и разумљиве разлоге на којима су ту одлуку засновали. При том, коначне одлуке жалбених судова не морају имати исцрпна образложења, већ образложења која се тичу релевантних жалбених навода. Будући да је Апелациони суд, након што је истакао да у свему прихвата разлоге и правне ставове првостепеног суда, испитивао основаност жалбених навода подносиоца који су се односили на одлучна питања која су пред њега изнета, Уставни суд налази да се не може закључити да је детаљно и исцрпно образложеном одлуком другостепеног суда подносиоцу уставне жалбе повређено право на образложену судску одлуку, односно да је Апелациони суд избегао да се у суштинском смислу бави аргументима који су наведени у жалби бранилаца. Напротив, Уставни суд је из оспорене другостепене пресуде утврдио да она садржи суштинске разлоге због којих је првостепена пресуда потврђена, односно због чега су у потпуности прихваћени разлози и правни ставови које је првостепени суд дао за своју одлуку. По оцени Уставног суда, неосновани су наводи подносиоца уставне жалбе о повреди права на образложену судску одлуку, јер изостанак оцене свих жалбених навода није таквог карактера да доводи у питање правичност поступка као целине, имајући у виду да је Апелациони суд у образложењу оспорене пресуде изнео кључне аргументе за свој закључак о томе да подносиочеви жалбени наводи не могу довести до другачије одлуке.

Образложење:

"1. С. Ј. из Б. је 6. јула 2011. године, преко пуномоћника В. Л, И. Д. и З. Т, адвоката из Б, поднео Уставном суду уставну жалбу против пресуде Вишег суда у Београду К. 601/10 од 3. јуна 2010. године и пресуде Апелационог суда у Београду Кж1. 6133/10 од 18. фебруара 2011. године, као и против "радњи председника већа - судије и судске управе - председника суда у првостепеном поступку К. 601/10", због повреде права на правично суђење, посебних права окривљеног и права на правно средство, зајемчених одредбама члана 32. став 1, члана 33. ст. 2. и 5. и члана 36. став 2. Устава Републике Србије. У уставној жалби су истакнуте и повреде права из члана 6. ст. 1. и 3. и члана 13. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција), као и члана 2. Протокола 7 уз Европску конвенцију.

Како се означене одредбе Европске конвенције и њеног Протокола број 7 садржински не разликују од права зајемчених Уставом, то Уставни суд постојање истакнутих повреда права цени у односу на означене одредбе Устава.

Подносилац у уставној жалби наводи да је пресудом Вишег суда у Београду К. 601/10 од 3. јуна 2010. године осуђен на 15 година затвора због кривичног дела убиства у подстрекавању из члана 47. став 2. тачка б) Кривичног закона Републике Србије, која пресуда је потврђена пресудом Апелационог суда у Београду Кж1. 6133/10 од 18. фебруара 2011. године. Подносилац истиче да се оспорене пресуде заснивају на исказу сведока З. Ђ, који је током поступка испитан два пута, и то у истражном поступку 19. априла 1996. године (у одсуству подносиоца и без присуства његовог браниоца) и у форми истражне радње 27. октобра 2009. године (у одсуству подносиоца који је напустио истражну радњу у знак протеста, без присуства његових изабраних бранилаца, а у присуству браниоца по службеној дужности).

Подносилац у уставној жалби потом детаљно износи све "чињеничне и правне аспекте" истражне радње - испитивања сведока З. Ђ. која је предузета 27. октобра 2009. године, као и радњи које су јој претходиле и, поред осталог, наглашава:

- да је до 26. октобра 2009. године имао четири изабрана браниоца, и то адвокате З. Т, В. А, И. Д. и В. П", а да је "од 26. октобра 2009. године имао три изабрана браниоца, и то В. А, И. Д. и В. П.";

- да је "суд у фази припрема за главни претрес заказан за 26. и 27. октобар 2009. године направио пропуст и није позвао на претрес сва четири изабрана адвоката", односно да "није позвао адвокате А. и Д.";

- да је "на главном претресу одржаном 26. октобра 2009. године дошло до правно-стратешког удаљавања између адвоката З. Т. и окривљеног", и да је окривљени, овде подносилац уставне жалбе, "тог дана отказао пуномоћје адвокату Т, дакле једном изабраним адвокату, али остала су преостала три изабрана адвоката";

- да је "истог дана 26. октобра 2009. године суд одредио истражну радњу за сутрадан 27. октобар 2009. године, и то саслушање сведока З. Ђ. који је касније био основ за доношење

осуђујуће пресуде", те да је "суд да би саслушао сведока З. Ђ, 27. октобра 2009. године одредио да то буде у присуству постављеног браниоца" и да је на предлог председника судећег већа од 26. октобра 2009. године председник суда истог дана у поподневним сатима поставио браниоца по службеној дужности за подносиоца уставне жалбе "упркос чињеници да је имао своје изабране браниоце";

- да је 27. октобра 2009. године у суд приступила адвокат по службеној дужности, да је тада примила решење Су. 262/2009 од 26. октобра 2009. године којим је постављена за браниоца по службеној дужности, да јој је потом уручена оптужница против подносиоца и да је извршила увид у списе предмета, након чега је и присуствовала истражној радњи - испитивању сведока З. Ђ, те да је "убрзо након спроведене истражне радње - саслушања сведока, суд разрешио браниоца по службеној дужности";

- да је подносилац уставне жалбе одбио да прими решење којим му је постављен бранилац по службеној дужности и да је "у знак протеста због кршења његових права и значаја присуства изабраног браниоца, напустио судницу";

- да је од суда "тражио (желећи да испитује сведока) да му се омогући да има белешке, питања, списе предмета и припремљени материјал за сведока (230 страна - констатовано на записнику од 26. октобра 2009. године) који су остали код адвоката који од претходног поподнева није више бранилац и нагласио да без спремљеног материјала не може да испитује сведока", али да је суд то одбио, а да је бранилац по службеној дужности имао само једно питање за сведока З. Ђ;

- да му је онемогућено да преко изабраног браниоца изнесе примедбе, предлоге и сугестије у вези сведочења сведока З. Ђ. на начин на који се спремао са изабраним браниоцем;

- да је у наставку поступка захтевао да се сведок З. Ђ. поново позове и испита у присуству његовог изабраног браниоца, али да је суд то одбио, те је прочитао исказ од 27. октобра 2009. године;

- да истражна радња - испитивање сведока З. Ђ. од 27. октобра 2009. године, представља доказ који је прибављен противно потврђеним међународним уговорима и Закоником о кривичном поступку, јер се "не може судска одлука базирати на исказу сведока који је саслушан уз повреду права на одбрану, повреду права на правично суђење и повреду права на суочење са сведоком тужилаштва "очи у очи";

- да је испитивање сведока у форми истражне радње обављено путем видео линка уз мере заштите његовог лика (сведок је био маскиран), те да сведока нису смели да виде ни подносилац, ни бранилац, ни судско веће, те да подносилац не би имао могућност да врши препознавање сведока (иако није реч о заштићеном сведоку у смислу одредаба Законика о кривичном поступку);

- да пре спровођења истражне радње ни подносилац нити његов бранилац никада нису видели сведока З. Ђ. и да није вршено суочење подносиоца и сведока;

- да је саслушање обављено у одсуству изабраног браниоца и против воље подносиоца, без могућности да изабрани бранилац испитује сведока и без присуства подносиоца, у присуству браниоца по службеној дужности који је постављен истог дана када је испитивање и обављено, без покушаја суда да врши суочење подносиоца и сведока, без предочавања од стране суда сведоку свих "разлика о односу на његове раније исказе" и "контрадикторности његових изјава", те "различитих исказа других лица у односу на исте околности";

- да је одбрана тражила и испитивање Д. К, али да у првостепеној пресуди "нема ни речи о томе шта је суд одлучио поводом овог доказног предлога одбране, ни зашто није усвојен предлог нити да ли је и зашто одбијен", а да је испитивање овог сведока, по оцени подносиоца, било "изузетно" важно;

- да је "суд прочитао исказе сведока када није било сагласности странака".

Из свега изнетог, а имајући у виду да се оспорене пресуде заснивају на исказу сведока З. Ђ, подносилац уставне жалбе закључује: да је постављањем браниоца по службеној дужности у моменту када је он имао свог изабраног браниоца и противно његовој вољи, повређено гарантовано право на одбрану и право окривљеног да преко изабраног браниоца остварује право на одбрану; да му је повређено право "на примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране, на одговарајуће време за комуникацијом са адвокатом, делотворну комуникацију са браниоцем, делотворно правно заступање, на одбрану, на правично суђење, на испитивање сведока од стране браниоца и да сам испитује сведока", јер "адвокат постављен по службеној дужности није могао да анализира оптужницу, да анализира цео судски предмет, да анализира предмет који је уско везан за овај предмет (предмет у којем су осуђени извршиоци), да сагледа значај сведочења З. Ђ, да се спреми за испитивање сведока, да посети окривљеног у притвору, да разговара са окривљеним и да се спреми са окривљеним за испитивање сведока".

Подносилац у уставној жалби истиче и да му је повређено "право на суштинско преиспитивање жалбе од стране вишег суда", односно "право на једнаку заштиту права и на правно средство из члана 36. став 2. Устава Републике Србије, право на делотворни правни лек из члана 13. Европске конвенције о људским правима, право на жалбу из члана 2. Протокола број 7. уз Европску конвенцију о људским правима и право на правично суђење из члана 6. став 1. Европске конвенције о људским правима". Повреду означених права подносилац заснива на тврдњама да је Апелациони суд у Београду "избегао да се у суштинском смислу бави аргументима који су наведени у жалби бранилаца" и да "није оценио чак 104 жалбена навода" које потом детаљно описује. Сматра да Апелациони суд у Београду у оспореној другостепеној пресуди за велики број жалбених навода није "уопште дао никакве разлоге и у потпуности их је игнорисао", да је за један број жалбених навода дао нетачне одговоре, да је за један број жалбених навода дао паушалне разлоге на који начин је пропустио да оцени и у потпуности испита у свим аспектима примедбе које су изнете у жалбама у вези вођења кривичног поступка и у вези са првостепеном пресудом.

Конечно, подносилац указује и да је суд у изречену казну погрешно урачунао време које је провео у екстрадиционом притвору, не наводећи које му је право тиме повређено. Истиче да је лишен слободе у Бугарској 21. јуна 2002. године, након чега је пребачен у Холандију,

те да је у екстрадиционом притвору у Холандији провео неколико година, да је из Холандије пребачен у Србију. Сматра да је суд морао тачно да утврди колико је времена провео у екстрадиционом притвору, као и да није притворен 23. марта 2006. године како се у оспореној првостепеној пресуди наводи.

Предложио је да Уставни суд уставну жалбу усвоји, утврди повреду означених права, поништи оспорене пресуде и "предмет врати на поновни поступак".

2. Сагласно члану 170. Устава Републике Србије, уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

У току поступка пружања уставносудске заштите, поводом испитивања основаности уставне жалбе у границама захтева истакнутог у њој, Уставни суд утврђује да ли је у поступку одлучивања о правима и обавезама подносиоца уставне жалбе повређено или ускраћено његово Уставом зајемчено право или слобода.

3. Уставни суд је у спроведеном поступку извршио увид у оспорене пресуде и другу документацију приложену као доказ уз уставну жалбу, те је утврдио следеће чињенице и околности од значаја за доношење одлуке у овом уставносудском предмету:

18. јула 1995. године, у Београду, у кафићу који се налази у склопу спортског центра "О.", дошло је до испаљивања више хитаца из непосредне близине у правцу стола за којим је седело пет лица, који су их погодили. Од задобијених повреда у виду прострелих рана два лица су преминула неколико дана након овог догађаја (и то: 25. јула и 6. августа 1995. године), док су преостала три лица задобила тешке телесне повреде у виду више устрелних и прострелних рана у пределу ногу, односно у пределу главе и тела.

Као непосредни извршиоци овог кривичног дела идентификовани су Б. М. и М. П. који су након спроведеног кривичног поступка у предмету Окружног суда у Београду К. 640/96, правноснажно оглашени кривим због кривичног дела убиство у саизвршилаштву и осуђени су на казне затвора у укупном трајању од по 15 година.

Као спорно питање се поставило питање могућег мотива и ко је налогодавац, односно наручилац овог убиства.

Већ у фази истражног поступка против непосредних извршилаца овог кривичног дела поједини докази су на директан или индиректан начин упућивали на подносиоца уставне жалбе као налогодавца за извршење убиства, пре свега исказ сведока З. Ђ.

Стога је Окружно јавно тужилаштво у Београду након спроведене истраге, у којој је, поред осталог, испитан и поменути сведок З. Ђ, против подносиоца уставне жалбе 16. октобра 2007. године подигло оптужницу Кт. 234/96 због кривичног дела убиство подстрекавањем.

Подносилац уставне жалбе је негирао извршење кривичног дела које му је оптужницом стављено на терет и током кривичног поступка је своју одбрану остваривао преко изабраних бранилаца.

Окружни суд у Београду је, на заједнички предлог Окружног јавног тужилаштва у Београду и одбране подносиоца уставне жалбе, одлучио да се у току доказног поступка на главном претресу испита сведок З. Ђ.

Приступајући обезбеђивању присуства сведока З. Ђ. рочишту за главни претрес, Окружни суд у Београду је почетком 2009. године дошао до сазнања да се наведени сведок налази у Краљевини Холандији и да је у програму заштите сведока наведене државе у кривичном поступку који се води пред холандским судом.

Имајући у виду да из безбедносних разлога сведок З. Ђ. није могао да дође у Србију, а што произлази из информација које је тужилаштво Републике Холандије доставило Окружном јавном тужилашству у Београду, Окружно јавно тужилаштво у Београду је 25. септембра 2009. године предложило да се испитивање наведеног сведока обави путем видео линка на рочишту за главни претрес које је заказано за 26. и 27. октобар 2009. године.

Окружни суд у Београду је потом, сагласно члану 9. Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, упутио преко Министарства правде Републике Србије замолницу надлежном органу Краљевине Холандије да се сведок З. Ђ. саслуша путем видео конференције на рочишту за главни претрес заказаном за 26. и 27. октобар 2009. године, са почетком у 10,00 часова.

Истражни судија суда у Харлему, Краљевина Холандија, је дописом од 19. октобра 2009. године обавестио Окружни суд у Београду о условима под којима сведок З. Ђ. може бити саслушан, међу којима је и да ће лик сведока бити заштићен, односно да неће бити видљив, као и да сведок може бити саслушан само једанпут.

Из записника о главном претресу од 26. октобра 2009. године, поред осталог, произлази следеће:

- да су изабрани браниоци подносиоца уставне жалбе адвокати З. Т. и В. П.;
- да је на главни претрес, поред осталих лица, приступио подносилац уставне жалбе са браниоцем адвокатом З. Т, а да бранилац В. П. није приступио иако је уредно позван;
- да је од стране Краљевине Холандије обезбеђено одржавање видео конференцијске везе са истражним судијом суда у Харлему и да је у просторији са њом сведок З. Ђ.;
- да је идентитет сведока З. Ђ, утврдила како судија Краљевине Холандије, тако и судија Окружног суда у Београду, која се потом и обратила претресном већу и изјавила да је несумњиво утврдила идентитет наведеног сведока, након чега је сведок маскиран;
- да је потом бранилац подносиоца уставне жалбе предложио да се главни претрес не одржи, односно да се настави сутра, пре свега, јер се не осећа добро због вирусне

инфекције - грипа, "а у интересу заштите улоге и достојанства браниоца у поступку, а исто тако ради заштите интереса одбране окривљеног, посебно имајући у виду да се не ради о уобичајеној радњи испитивања сведока, с обзиром да је одбрана припремила 230 страна за предочавање материјала из списка; такође, бранилац подносиоца уставне жалбе је истакао да је у поднеску који је предао суду 23. октобра 2009. године детаљно образложио из којих разлога сматра да не треба предузети испитивање сведока З. Ђ;

- да је Окружни суд у Београду одбио предлог браниоца да се главни претрес одложи (с обзиром на то да из навода самог браниоца произлази да је одбрана окривљеног припремљена, а да према иступању браниоца, по оцени већа, он може да штити интересе подносиоца, с тим што ће му бити омогућен сваки оправдан захтев за паузу или прекид ако то буде било неопходно, а ради заштите интереса одбране и достојанства браниоца, осврћући се и на остале наводе браниоца у вези са испитивањем сведока З. Ђ.);

- да је потом веће Окружног суда у Београду донело решење да се главни претрес одржи и да се доказни поступак настави испитивањем сведока З. Ђ, након чега је подносилац уставне жалбе отказао пуномоћје браниоцу З. Т;

- да је главни претрес потом одложен и да је одређено да ће се испитивање сведока З. Ђ. обавити сутрадан, 27. октобра 2009. године у 10,00 часова, ван главног претреса;

- да је подносилац уставне жалбе изјавио да ће он присуствовати извођењу истражне радње - саслушању сведока З. Ђ. и да није отказао пуномоћје адвокату Владимиру Петровићу који и даље штити његове интересе у кривичном поступку, али који због ангажовања у другим поступцима који се против њега воде није приступао на главне претресе, односно да је он обезбеђен као евентуална замена за адвоката З. Т. у случају његове немогућности поступања;

- да је Окружни суд у Београду наложио да се позове бранилац В. П, као и да се списи предмета доставе председнику суда ради постављења браниоца по службеној дужности уз достављање позива.

Окружни суд у Београду је потом покушао доставу позива за главни претрес адвокату В. П. преко курира и путем телеграма, али достава није извршена. Из службене белешке од 26. октобра 2009. године произлази да је административно-технички секретар суда, по налогу председника већа, телефонским путем позвала адвоката В. П. и обавестила га о заказаној истражној радњи, а да је бранилац "морао да размисли уз молбу за разумевање, као и да би могао у року од два сата обавестити суд о отказу пуномоћја".

Подносиоцу уставне жалбе је решењем председника Окружног суда у Београду Су. 262/09 од 26. октобра 2009. године постављен бранилац по службеној дужности.

Адвокат В. П. је телеграмом од 27. октобра 2009. године обавестио суд да због акутних срчаних сметњи није у могућности да се одазове позиву суда.

Из записника Окружног суда у Београду од 27. октобра 2009. године, поред осталог, произлази следеће:

- да су у суд, поред осталих лица, приступили подносилац уставне жалбе и бранилац по службеној дужности;
- да је подносилац уставне жалбе одбио да прими решење о постављењу браниоца по службеној дужности;
- да је идентитет сведока З. Ђ, утврдила како судија Краљевине Холандије, тако и судија Окружног суда у Београду, која се потом и обратила претресном већу и изјавила да је несумњиво утврдила идентитет наведеног сведока, након чега су предузете мере ради заштите лика сведока;
- да је подносилац уставне жалбе обавио разговор са браниоцем постављеним по службеној дужности, након чега је суд донео решење да се приступи извођењу истражне радње - испитивања сведока З. Ђ;
- да је потом подносилац уставне жалбе тражио изузеће председника већа и заменика јавног тужиоца, наводећи да сматра да је председник већа пристрасан, јер дозвољава да у спровођењу истражне радње учествује бранилац по службеној дужности који није упознат са садржином предмета, који захтеви су одбачени;
- да се пре започињања испитивања сведока подносилац уставне жалбе обратио већу наводећи да "није било времена да од адвоката З. Т. преузме списе како би могао да се њима служи и поставља питања", те да под таквим условима не жели да присуствује спровођењу истражне радње;
- да је подносилац уставне жалбе, на сопствени захтев, изведен из суднице пре започињања истражне радње, након чега је обављено испитивање сведока З. Ђ, на чији исказ бранилац по службеној дужности није имао примедби.

У доказном поступку на главном претресу Виши суд у Београду је: испитао пет сведока; по дозволи ванпретресног већа истог суда прочитао исказе три сведока - оштећених и још два сведока са раније одржаних рочишта за главни претрес; на сагласан предлог странака уместо непосредног и поновног саслушања прочитао исказе десет сведока саслушаних у истражном поступку; прочитао исказе још 11 сведока у смислу члана 337. став 1. тачка 1) Законика о кривичном поступку (о разлозима због којих је одлучено да се и без сагласности одбране прочитају искази раније испитаних сведока, Виши суд се детаљно изјаснио у оспореној првостепеној пресуди, стр. 74. до 77.). Такође, Виши суд у Београду је прочитао и већи број писаних доказа, те извршио увид у списе предмета Окружног суда у Београду К. 640/96.

Након одржаног главног и јавног претреса, те спроведеног доказног поступка, подносилац уставне жалбе је оспореном пресудом Вишег суда у Београду К. 601/10 од 3. јуна 2010. године оглашен кривим за извршено кривично дело убиство из члана 47. став 2. тачка б) Кривичног закона Републике Србије у подстрекавању, у вези са чланом 23. Кривичног закона Савезне Републике Југославије и осуђен је на казну затвора у трајању од 15 година, у коју казну му је урачунато време проведено у притвору од 23. марта 2006. године до 25. маја 2006. године.

Подносилац уставне жалбе је оглашен кривим зато што је са умишљајем подстрекао осуђене Б. М. и М. П. на лишење живота више лица, тако што их је најпре наговорио, а потом са њима постигао договор да лише живота сада покојног Г. М. и лице са надимком Д, а да ће им он за узврат исплатити награду од 50.000 немачких марака, те да је осуђенима ради извршења овог кривичног дела дао возило марке "Симка" италијанских регистарских ознака и два аутоматска ватрена оружја, и то два хеклера, након чега су Б.М. и М.П. по наведеном договору извршили кривично дело убиство у саизвршилаштву.

Против првостепене пресуде је подносилац уставне жалбе изјавио жалбу лично и преко бранилаца З. Т. и В. Л., које су одбијене као неосноване опореном пресудом Апелационог суда у Београду Кж1. 6133/10 од 18. фебруара 2011. године.

4. Одредбама Устава, на чију повреду се позива подносилац у уставној жалби, утврђено је: да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега (члан 32. став 1.); да свако ко је окривљен за кривично дело има право на одбрану и право да узме браниоца по свом избору, да с њим несметано општи и да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране и да свако коме се суди за кривично дело има право да сам или преко браниоца износи доказе у своју корист, испитује сведоке оптужбе и да захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе и у његовом присуству, испитују и сведоци одбране (члан 33. ст. 2. и 5.); да свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу (члан 36. став 2.).

Одредбама Законика о кривичном поступку ("Службени лист СРЈ", бр. 70/01 и 68/02 и "Службени гласник РС", бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 122/08, 20/09, 72/09 и 76/10) (у даљем тексту: ЗКП), који је важио у време доношења оспорених пресуда, било је прописано: да окривљени може имати браниоца у току целог кривичног поступка (члан 68. став 1.); да један окривљени може имати истовремено у поступку највише пет бранилаца, а сматра се да је одбрана обезбеђена кад у поступку учествује један од бранилаца (члан 69. став 2.); да, поред осталог, ако се поступак води због кривичног дела за које се може изрећи казна затвора преко десет година, окривљени мора имати браниоца већ приликом првог саслушања и да, између осталог, ако оптужени у случају обавезне одбране остане без браниоца у току поступка, а сам не узме другог браниоца, председник суда пред којим се води поступак поставиће браниоца по службеној дужности (члан 71. ст. 1. и 4.); да је бранилац овлашћен да у корист окривљеног предузима све радње које може предузети окривљени и да права и дужности браниоцу престају кад му окривљени опозове пуномоћје, односно кад буде разрешен (члан 76. ст. 1. и 2.).

Кривичним законом Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и "Службени гласник РС", бр. 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 и 67/03) било је прописано: да ће се затвором од најмање дванаест година или затвором од четрдесет година, казнити ко са умишљајем лиши живота више лица а не ради се о убиству на мах или убиству детета при порођају (убиство - члан 47. став 2. тачка б)).

Кривичним законом Савезне Републике Југославије ("Службени лист СФРЈ", бр. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 и 54/90, "Службени лист СРЈ", бр. 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 24/94 и 61/01) било је прописано да ко другог са умишљајем подстрекне да учини кривично дело казниће се као да га је сам учинио (члан 23. став 1.).

Европској конвенцији о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима ("Службени лист СРЈ - Међународни уговори", број 10/01), која је у односу на Савезну Републику Југославију (Србију и Црну Гору) ступила на снагу 29. децембра 2002. године, приступила је, поред осталих држава, и Краљевина Холандија.

Одредбом члана 14. став 1. Европске конвенције о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима прописано је да захтеви за правну помоћ треба да садрже следеће податке: назив органа од кога потиче захтев (а)); предмет и основ захтева (б)); ако је могуће, идентитет и држављанство датог лица (ц)); име и адресу примаоца ако је потребно (д)).

Додатном протоколу уз Европску конвенцију о пружању правне помоћи у кривичним стварима ("Службени лист СРЈ - Међународни уговори", број 10/01), који је у односу на Савезну Републику Југославију (Србију и Црну Гору) ступио на снагу 21. септембра 2003. године, приступила је, поред осталих држава, и Краљевина Холандија.

Другом додатном протоколу уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима ("Службени лист СЦГ - Међународни уговори", број 2/06), који је у односу на Републику Србију ступио на снагу 1. августа 2007. године, Краљевина Холандија није приступила.

Сагласно одредби члана 30. став 1. Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, држава потписница не мора да ратификује, прихвати или одобри овај протокол уколико је претходно или истовремено ратификовала, прихватила или одобрила Конвенцију.

Одредбама члана 9. Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, које регулишу саслушање путем видео конференције, прописано је, поред осталог: да уколико неко лице са територије једне стране уговорнице треба да сведочи или вештачи под судским органима друге стране уговорнице, а лично присуство тог лица ради саслушања или вештачења на територији друге стране није пожељно или могуће, друга страна уговорница може затражити саслушање путем видео конференције под условима наведеним у ст. 2. до 7. (став 1.); да ће замољена страна одобрити саслушање путем видео конференције под условом да то није у супротности са основним принципима њеног законодавства, и под условом да располаже техничким средствима за такву врсту саслушања, а уколико замољена страна не располаже потребним техничким средствима, земља молигља јој на основу међусобног договора може ставити та средства на располагање (став 2.); да се у захтеву за саслушање путем видео конференције наводи, поред информација из члана 14. Конвенције, и разлог због чега није пожељно или могуће лично појављивање лица ради сведочења или вештачења, као и називи судских органа и лица која присуствују саслушању (став 3.); да ће судски органи замољене стране упутити судски позив дотичном лицу у складу са својим законодавством (став 4.); да ће се при саслушању путем видео конференције примењивати

следећа правила - а) судски органи земље молиље присуствоваће саслушању, по потреби уз асистенцију тумача, и биће одговорни за утврђивање идентитета лица које се саслушава, као и за поштовање основних принципа свог законодавства, да уколико судски органи земље молиље сматрају да је у току саслушања дошло до кршења основних принципа њеног законодавства, одмах ће се предузети потребне мере у циљу настављања саслушања у складу са наведеним принципима, б) надлежни органи земље молиље и замољене стране уговориће, по потреби, мере заштите саслушаних лица, ц) саслушање непосредно води судски орган земље молиље у складу са њеним законодавством или се оно води по упутствима тог органа, д) на захтев земље молиље или лица које се саслушава, замољена страна ће, уколико је потребно обезбедити тумача лицу које се саслушава, е) лице које се саслушава се може позвати на своје право да не сведочи, и то на основу законодавства земље молиље или замољене земље (став 5.); да ће, не дирајући у договорене мере за заштиту лица, судски орган земље молиље у закључку са саслушања сачинити службену белешку, у којој ће навести датум и место саслушања, идентитет саслушаног лица, идентитет и функцију свих других присутних лица на саслушању, све дате заклетве и податке о техничким условима, под којима се приступило саслушању и да ће надлежни орган замољене стране наведени документ доставити надлежним органима стране молиље (став 6.).

5. Уставни суд констатује да се суштина навода подносиоца уставне жалбе о повреди права на правично суђење и посебних права окривљеног, из члана 32. став 1. и члана 33. ст. 2. и 5. Устава, темељи на следећим тврдњама: да су оспорене пресуде Вишег и Апелационог суда у Београду засноване на исказу сведока З. Ђ, чијем испитивању није био присутан ни подносилац, нити његови изабрани браниоци, већ адвокат који му је противно његовој вољи постављен по службеној дужности, као и да је овај доказ прибављен противно важећим законима и конвенцијама; да је надлежан суд у наставку поступка одбио да поново испита сведока З. Ђ, као и да суд није образложио зашто није прихваћен предлог одбране да се испита сведок Д.К, те да су искази појединих раније испитаних сведока прочитани без сагласности странака.

Такође, Уставни суд констатује да подносилац уставне жалбе истиче и повреду "права на једнаку заштиту права и на правно средство из члана 36. ст. 1. и 2. Устава", наводећи, поред осталог, да је "Апелациони суд у Београду избегао да се у суштинском смислу бави аргументима који су наведени у жалби бранилаца", односно да за велики број жалбених навода "није уопште дао никакве разлоге и у потпуности их је игнорисао". С обзиром на то да из самог оспореног акта, пресуде Апелационог суда у Београду, произлази да је подносилац уставне жалбе имао и искористио право да против оспорене првостепене пресуде изјави жалбу, те да је о изјављеној жалби одлучивано, а да је право на образложену судску одлуку саставни део права на правично суђење, Уставни суд је оцену основаности изнетих тврдњи подносиоца оценио у оквиру права из члана 32. став 1. Устава.

Разматрајући наводе подносиоца уставне жалбе у односу на истакнуте повреде права на правично суђење и посебних права окривљеног, Уставни суд претходно констатује да Устав у члану 32. став 1. сваком лицу против кога се води кривични поступак, поред осталог, гарантује да ће се о оптужбама против њега правично расправити и одлучити, што, поред осталог, подразумева да ће се расправа водити и да ће се о оптужбама одлучити у присуству окривљеног лица. У члану 33. Устава утврђују се посебна јемства окривљеном у

кривичном поступку, међу којима су право на браниоца, право на припрему одбране и право на изношење доказа у своју корист и на испитивање сведока оптужбе у његовом присуству. Дакле, кључно начело које је меродавно за гаранције дате у члану 32. став 1. Устава јесте правичност, док су су одредбама члана 33. Устава утврђени посебни аспекти правичног суђења у кривичним стварима.

С тим у вези, Суд подсећа да се аспекти општег начела правичности, као и наведених посебних права окривљеног из члана 32. став 1. и члана 33. ст. 2. и 5. Устава морају проценити у оквиру поступка као целине, а не на основу појединачног случаја. Такође, Уставни суд указује на свој став да није надлежан да преиспитује начин на који су редовни судови ценили доказе и утврђивали чињенично стање, нити да као инстанциони суд оцењује законитост оспорене пресуде.

Међутим, Суд јесте надлежан да испитује да ли су поштовани захтеви члана 32. став 1. Устава по питању правичности, укључујући и начин на који се изводе докази, односно да ли је подносилац уставне жалбе био лишен могућности да делотворно учествује у поступку и да ли је положај одбране био значајно оштећен.

6. Полазећи од наведених општих принципа и навода уставне жалбе, Уставни суд, пре свега указује да је у спроведеном поступку утврдио да се оспорене пресуде заснивају на исказу сведока З. Ђ, који је на директан и на несумњив начин указао да је окривљени, овде подносилац уставне жалбе, подстрекао осуђене Б. М. и М. П на убиство више лица, односно да је био "наручилац" убистава. Наведено произлази и из образложења оспорене другостепене пресуде у којој Апелациони суд истиче да се на исказу сведока З. Ђ. "базира првостепена пресуда". Истовремено, Уставни суд констатује и да је надлежни првостепени суд у спроведеном доказном поступку извео већи број других доказа које је потом, ценећи их како сваки појединачно, тако и у међусобној вези, утврдио да је подносилац уставне жалбе крив за кривично дело које је било предмет оптужбе, а да је одбио поједине предлоге одбране.

Уставни суд даље указује да је утврдио да је испитивање сведока З. Ђ. обављено тако што је лик сведока био прикривен, под условима које је поставила Краљевина Холандија, при чему испитивању нису присуствовали подносилац уставне жалбе и његови изабрани браниоци, а испитивању је присуствовао бранилац који је дан пре обављеног испитивања сведока постављен по службеној дужности. Такође, Уставни суд је утврдио да је одбијен предлог одбране подносиоца уставне жалбе да се сведок З. Ђ. поново испита, као и да су одбијени предлози за поновно испитивање других сведока и сведока Д. К.

По оцени Уставног суда, у овом уставносудском предмету су се као спорна поставила следећа питања:

1) да ли је исказ сведока З. Ђ, као доказ на коме се претежно заснивају оспорене пресуде, изведен на начин који би поштовао принцип правичности, односно да ли је подносиоцу уставне жалбе ускраћено право на расправу у његовом присуству услед чињенице да није присуствовао испитивању наведеног сведока, те да ли је током кривичног поступка подносиоцу онемогућено да износи доказе у своју корист и испитује сведоке оптужбе и да

се под истим условима испитују и сведоци одбране, а у смислу гаранција из члана 32. став 1. и члана 33. став 5. Устава;

2) да ли је услед чињенице да подносилац уставне жалбе и његови изабрани браниоци нису присуствовали саслушању сведока З. Ђ, већ је исто обављено у присуству адвоката постављеног по службеној дужности, подносиоцу повређено право на одбрану, односно право да узме браниоца по свом избору, те да ли је постављење браниоца по службеној дужности довело до повреде права подносиоца да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране, у смислу члана 33. став 2. Устава;

3) да ли је подносиоцу уставне жалбе повређено право на образложену судску одлуку, као елемент права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава.

6.1. Разматрајући прво спорно уставноправно питање, Уставни суд понавља да је питање прихватљивости и оцене доказа у надлежности редовних судова. Задатак Уставног суда је да утврди да ли је поступак у целини, укључујући и начин на који су докази изведени, били правични (у смислу наведеног видети и пресуду Европског суда за људска права у предмету Доорсон против Холандије, број 20524/92 од 26. марта 1996. године, став 67.).

Подносилац уставне жалбе, пре свега, сматра да је исказ сведока З. Ђ, као доказ на коме се претежно заснивају оспорене пресуде, изведен на начин који није поштовао принцип правичности. Наиме, подносилац уставне жалбе истиче да Краљевина Холандија није потписница Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, а да је испитивање сведока обављено на основу члана 7. наведеног Протокола. Даље истиче да је испитивање обављено уз мере заштите лика сведока, што је, по његовом мишљењу "апсолутно неприхватљиво са становишта фер и правичног суђења".

Оцењујући први навод подносиоца, Уставни суд је утврдио да је Краљевина Холандија приступила Европској конвенцији о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима и Додатном протоколу уз ову конвенцију. Такође, Уставни суд је утврдио да Краљевина Холандија није приступила Другом додатном протоколу уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима. Међутим, полазећи од одредбе члана 30. став 1. Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, којом је, поред осталог, прописано да држава потписница не мора да ратификује, прихвати или одобри овај протокол уколико је претходно или истовремено ратификовала, прихватила или одобрила Конвенцију, Уставни суд је оценио да Краљевина Холандија није ни била у обавези да посебно приступи Другом додатном протоколу уз Конвенцију. Стога је Суд наводе подносиоца уставне жалбе у овом делу оценио неоснованим.

Разматрајући други навод подносиоца, Уставни суд констатује да је Окружни суд у Београду, на заједнички предлог оптужбе и одбране, одлучио да се у доказном поступку на главном претресу, испита сведок З. Ђ. Уставни суд је утврдио да је Окружни суд у Београду почетком 2009. године дошао до сазнања да се наведени сведок налази у Краљевини Холандији и да је у програму заштите сведока те државе у кривичном поступку који се води пред холандским судом. Из наведеног разлога, сведок З. Ђ. није могао да лично приступи

на главни претрес пред Окружним судом у Београду, те је првостепени суд одлучио да се испитивање овог сведока обави путем видео линка на рочишту за главни претрес заказаном за 26. и 27. октобар 2009. године и упутио је замолницу надлежним органима Краљевине Холандије. Истражни судија суда у Харлему, Краљевина Холандија, је дописом од 19. октобра 2009. године обавестио Окружни суд у Београду о условима под којима сведок З. Ђ. може бити саслушан, међу којима је и да ће лик сведока бити заштићен, односно да неће бити видљив, као и да сведок може бити испитан само једанпут. Такође, утврђено је: да је истражна радња - испитивање сведока З. Ђ. обављена путем видео линка 27. октобра 2009. године; да су радњи испитивања путем видео конференције у Краљевини Холандији поред сведока, били присутни и судија Краљевине Холандије и судија Окружног суда у Београду као представник судског органа државе молиље, преводилац за холандски језик, записничар и лице из техничке службе; да је идентитет сведока З. Ђ. утврдила и потврдила како судија Краљевине Холандије, тако и судија Окружног суда у Београду, након чега су предузете мере заштите лика наведеног сведока; да је сведок З. Ђ. упозорен о својим правима и обавезама у поступку у складу за одредбама Закона о кривичном поступку Краљевине Холандије и Законика о кривичном поступку Републике Србије, након чега је на основу одредаба оба законика положио заклетву и сведочио.

Полазећи од утврђених чињеница, Уставни суд је оценио да је истражна радња - испитивање сведока З. Ђ. обављена на начин који у потпуности поштовао принцип правичности. Наиме, сви услови који су предвиђени, како одредбама Законика о кривичном поступку, тако и члана 9. Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, су приликом испитивања сведока З. Ђ. испуњени. Уставни суд је имао у виду позивање подносиоца уставне жалбе и на одредбе, поред осталих, "Афричке повеље, Америчке конвенције, Статута о Руанди", али их није посебно ценио, јер не представљају правно релевантне акте за одлучивање о уставној жалби.

Као једино спорно, са уставноправног становишта, може се поставити питање заштите лика сведока З. Ђ, односно немогућности да се, како подносилац тврди, "нађе са њим очи у очи". У том смислу, Уставни суд указује да је одредбом члана 9. став 5. тачка б) Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима предвиђено да ће надлежни органи земље молиље и замољене стране уговорити, по потреби, мере заштите саслушаних лица. Имајући у виду да је сведок З. Ђ. био у програму заштите сведока у поступку који се води пред надлежним органима Краљевине Холандије, Уставни суд је оценио да прикривање његовог лика, при чињеници да су и судија Краљевине Холандије и Републике Србије на несумњив начин утврдиле његов идентитет, само по себи, не упућује да је подносиоцу уставне жалбе повређено право из члана 32. став 1. Устава. Мера посебне заштите се може спровести и прикривањем изгледа заштићеног сведока или његовим испитивањем из посебне просторије, уз измену гласа. У оба случаја одбрана мора бити у прилици да посматра реакције заштићеног сведока на постављена питања, како би могла да контролише његову поузданост.

Подносилац у уставној жалби такође истиче да испитивање сведока З. Ђ. обављено у његовом одсуству, те да је надлежни суд у даљем току кривичног поступка одбио да поново

саслуша овог сведока, из чега закључује да му је повређено право на расправу у његовом присуству, односно право да испита сведока.

Разматрајући изнете наводе подносиоца, Уставни суд указује да уставне гаранције утврђене одредбама члана 32. став 1. и члана 33. став 5. Устава, поред осталог, подразумевају и да ће се расправа водити и да ће се о оптужбама одлучити у присуству окривљеног лица, односно да докази морају бити изведени у његовом присуству на јавној расправи, у контрадикторном поступку. Сагласно пракси Европског суда за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП), изузеци од наведеног правила су могући, али само под условом да се не крши право на одбрану, које, по правилу, захтева да се окривљеном да одговарајућа прилика да оспори и испита сведока против њега, било док сведок даје изјаву или у каснијој фази поступка (видети пресуде ЕСЉП: Делта против Француске, број 11444/85 од 19. децембра 1990. године, став 36; Ван Мецхелен и други против Холандије, бр. 21363/93, 21364/93, 21427/93 и 22056/93 од 23. априла 1997. године, став 51.). Из наведеног општег принципа произлази: прво, да мора постојати добар разлог за недолазак сведока; и друго, да када се осуђујућа пресуда заснива искључиво или у одлучујућој мери на исказу сведока кога окривљени није имао прилику да испита (било током истраге или на главном претресу), у начелу се може говорити о несагласности са уставним гаранцијама из члана 32. став 1. и члана 33. став 5. (у смислу наведеног, видети пресуду ЕСЉП Ал-Кхаваја и Тахеру против Уједињеног Краљевства, бр. 26766/05 и 22228/06 од 15. децембра 2011. године, став 119.). Међутим, "правило једног или одлучујућег доказа не би требало круто примењивати, већ га треба сагледати у светлу постојања одговарајућих процесних гаранција којима се обезбеђује правична оцена веродостојности тог доказа (у смислу наведеног, видети претходно цитирану пресуду ЕСЉП, Ал-Кхаваја и Тахеру против Уједињеног Краљевства, став 147.)

Примењујући наведено на конкретан случај, Уставни суд понавља да је у спроведеном поступку утврдио да се оспорене пресуде заснивају на исказу сведока З. Ђ, који је директно указао на подносиоца уставне жалбе као "наручиоца" убистава, али и да су у току кривичног поступка изведени и други докази који су, цењени у склопу са исказом сведока З. Ђ. уверили Виши и Апелациони суд у Београду да је подносилац уставне жалбе крив за кривично дело које је било предмет оптужбе. Уставни суд је даље утврдио да је подносилац уставне жалбе активно учествовао у кривичном поступку који је против њега вођен, али да није присуствовао испитивању наведеног кључног сведока 27. октобра 2009. године, те да је првостепени суд одбио да у наставку поступка истог поново саслуша.

Уставни суд констатује да је сведок З. Ђ. требало да буде испитан у оквиру доказног поступка на главном претресу који је председник поступајућег већа Окружног суда у Београду заказао за 26. и 27. октобар 2009. године, о чему су уредно и благовремено били обавештени и подносилац уставне жалбе и његови изабрани браниоци. Међутим, непосредно након што је Окружни суд у Београду 26. октобра 2009. године донео решење да се рочиште за главни претрес одржи и доказни поступак настави испитивањем сведока З. Ђ, подносилац уставне жалбе је једином присутном изабраном браниоцу, адвокату З. Т, отказао пуномоћје. Имајући у виду да је у том моменту подносилац уставне жалбе остао без браниоца на главном претресу (а одбрана је била обавезна), да је испитивање наведеног сведока био заједнички предлог оптужбе и одбране, те да сведок није могао да приступи у суд, нити се његово испитивање с обзиром на мере заштите, могло обавити на

други начин осим путем видео конференције дана 26. и 27. октобра 2009. године, Окружни суд у Београду је одложио главни претрес. Истовремено, Окружни суд у Београду је одредио да ће се ван главног претреса, у форми истражне радње, 27. октобра 2009. године обавити испитивање сведока З. Ђ. Уставни суд је даље утврдио да је подносилац уставне жалбе непосредно пре започињања истражне радње - испитивања сведока З. Ђ. одлучио да истој не присуствује, те да је иста спроведена у његовом одсуству, а да Окружни суд у Београду у наставку поступка наведеног сведока није поново испитивао.

Полазећи од свега напред наведеног, Уставни суд је оценио да је Виши, раније Окружни суд у Београду, у околностима конкретног случаја, предузео све неопходне мере како би се доказ - испитивање сведока З. Ђ, извео на начин који поштује принцип правичности, односно у присуству подносиоца уставне жалбе на главном претресу, у контрадикторном поступку. Тачније, Уставни суд је становишта да је надлежни суд подносиоцу уставне жалбе у потпуности омогућио да на расправи активно учествује. Чињеница да подносилац уставне жалбе није био присутан приликом испитивања сведока З. Ђ, није од значаја за другачију оцену Уставног суда. У прилог томе, Уставни суд истиче да одредба члана 32. став 1. Устава не представља сметњу оптуженом да се својом слободном вољом, изричито или прећутно, одрекне јемстава правичног суђења. Таква изјава треба да буде недвосмислена и дата уз минималне гаранције (видети пресуду ЕСЉП Сејдовић против Италије, број 56581/00 од 1. марта 2006. године, став 86.).

Истовремено, Уставни суд је оценио да је одбијање надлежног првостепеног суда да поново испита сведока З. Ђ. било оправдано у околностима конкретног случаја. Наиме, Уставни суд је утврдио да је сведок З. Ђ. био у програму заштите сведока у поступку који се водио пред надлежним органима Краљевине Холандије, која је као замољена држава поставила услов да се овај сведок може испитати само једанпут, и то 26. и 27. октобра 2009. године. Иако је наведени услов био познат и подносиоцу уставне жалбе и његовим браниоцима, подносилац је на дан главног претреса на коме је требало да буде саслушан овај сведок свом браниоцу отказао пуномоћје, да би сутрадан, приликом спровођења истражне радње, и сам одбио да истој присуствује. Стога је Уставни суд закључио да подносилац уставне жалбе није неоправдано ограничен у свом праву да испита сведока чије је сведочење одиграло одлучујућу улогу у његовој осуди.

Коначно, оцењујући да ли је подносиоцу уставне жалбе током кривичног поступка онемогућено да износи доказе у своју корист тиме што је суд одбио да поновно испита поједине сведоке, као и сведока Д. К, Уставни суд и у овом уставносудском предмету указује да се гаранцијама из члана 33. став 5. Устава не даје окривљенима неограничено право да предлажу извођење доказа пред судом, нити им се гарантује право да сви предлози одбране буду прихваћени. Дакле, уставна гаранција да свако коме се суди за кривично дело има право да сам или преко браниоца износи доказе у своју корист, ни на који начин не ограничава суд који води поступак да цени целисходност извођења сваког предложеног доказа, те да одлучи које ће доказе извести, а које не. С друге стране, задатак је и обавеза судова да образложе разлоге због којих су одлучили да не изводе доказе које су оптужени у својој одбрани изричито захтевали. Сагласно гаранцијама правичног суђења, обавеза је суда да на одговарајући начин образложи како је утврдио правно релевантне чињенице. За оцену да ли су у тим случајевима испуњени стандарди права на правично суђење

неопходно је сагледати да ли су редовни судови образложили своје закључке о одлучним питањима.

Конкретно, Уставни суд је утврдио да су и првостепени и другостепени суд, на уставноправно прихватљив начин, по слободном судијском уверењу, ценили и појединачно и у међусобној повезаности све изведене доказе који су од значаја за доношење судске одлуке, те су у образложењу оспорених пресуда јасно изнели на основу којих доказа је утврђено да је подносилац уставне жалбе крив за извршење кривичног дела које је било предмет оптужбе у кривичном поступку који је претходио подношењу уставне жалбе.

Уставни суд је, увидом у оспорене пресуде, утврдио да су надлежни судови за све доказе које су прихватили, као и за оне које нису, дали јасно и разумљиво образложење. Како су у конкретном случају судови на основу спроведеног целокупног доказног поступка, оцењујући сваки доказ посебно и доводећи га у везу са осталим доказима, нашли да је чињенично стање потпуно и несумњиво утврђено, то по оцени Уставног суда, образложено одбијање предлога да се не испитују поново поједини сведоци, уз јасно изнете разлоге због којих није нужно, нити целисходно то чинити (пре свега, јер нису имали непосредна сазнања о догађају који је био предмет поступка, односно јер нису били очевици истог, а о чему се првостепени суд детаљно изјаснио у пресуди), само по себи не доводи у сумњу поштовање права окривљеног да износи доказе у своју корист и и испитује сведоке оптужбе под истим условима и у његовом присуству.

Уставни суд је имао у виду и навод подносиоца уставне жалбе да је одбрана тражила поновно испитивање и Д. К, али да у првостепеној пресуди "нема ни речи о томе шта је суд одлучио поводом овог доказног предлога одбране, ни зашто није усвојен предлог нити да ли је и зашто одбијен", те да је испитивање овог сведока, по оцени подносиоца, било "изузетно" важно. Уставни суд је овај навод подносиоца оценио неоснованим, будући да из образложења првостепене пресуде (страна 64.) произлази да Виши суд у Београду није испитао сведока Д. К, јер се налази у затвору у Аустралији.

Имајући у виду све изнето, Уставни суд је оценио да подносиоцу уставне жалбе није повређено право из члана 33. став 5. у вези са чланом 32. став 1. Устава.

6.2. Разматрајући друго спорно уставноправно питање, Уставни суд понавља да се одредбом члана 33. став 2. Устава свакоме ко је окривљен за кривично дело јемчи право на одбрану и да узме браниоца по свом избору, да с њим несметано општи и да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране. Наведено Уставом загарантовано право омогућава окривљеном лицу против кога се води кривични поступак да своју одбрану организује на одговарајући начин и без ограничења, односно да све своје аргументе одбране за које сматра да су релевантни, изнесе пред суд и на тај начин утиче на исход кривичног поступка (видети одлуку ЕСЉП Луцханинова против Украјине, број 16347/02 од 9. јуна 2011. године, став 62.).

Ради остваривања права на одбрану, свакоме ко је окривљен за кривично дело мора бити омогућено и да ангажује браниоца по свом избору. У том смислу, једна од основних карактеристика правичног суђења је управо право свакога ко је оптужен за кривично дело да се ефикасно брани преко браниоца (видети Кромбацх против Француске, број 29731/96

од 13. фебруара 2001. године, став 89.), односно да му се омогући да своју одбрану остварује кроз правну помоћ по свом избору (видети Цампбелл анд Фелл против Уједињеног Краљевства, бр. 7819/77 и 7878/77 од 28 јуна 1984. године, став 99; Пакелли против Немачке, број 8398/78 од 25 априла 1983. године, став 31; Вхитфиелд и други против Уједињеног Краљевства, бр. 46387/99, 48906/99, 57410/00 и 57419/00 од 12. априла 2005. године, став 48.).

Међутим, без обзира на важност односа поверења између окривљеног и његовог изабраног браниоца као клијента и адвоката, ово право није апсолутно (видети Прехн против Немачке, од 24. августа 2010. године). Према пракси Европског суда за људска права, ово право може бити занемарено у случајевима када за то постоје релевантни и довољни разлози који указују да је за то неопходно за остваривање правде (видети Цроиссант против Немачке, број 13611/88 од 25. септембра 1992, ст. 29. и 30. и Павленко против Русије, број 42371/02 од 1. априла 2010. године, став 98.). Такође, Европски суд за људска права је у више својих одлука заузео став да "држава не може бити одговорна за поступке или одлуке адвоката окривљеног" (видети пресуду ЕСЉП Станфорд против Уједињеног Краљевства, број 16757/90 од 23. фебруара 1994. године, став 28.), јер је "вођење одбране у суштини ствар између окривљеног и његовог браниоца, без обзира да ли је адвокат постављен по службеној дужности или је лично ангажован (видети пресуде ЕСЉП: Цзекалла против Португалије, број 38830/97 од 10. октобра 2002. године, став 60; Богумил против Португалије, број 35228/03 од 7. октобра 2008. године, став 46; Сејдовић против Италије, број 56581/00 од 1. марта 2006. године, став 95.). Ипак, у случају очигледног пропуста браниоца по службеној дужности, или, под одређеним околностима и изабраног браниоца, државни органи имају обавезу да интервенишу у циљу "обезбеђивања ефективне одбране у смислу гаранција из члана 6. став 3. тачка ц) Конвенције" (видети пресуде ЕСЉП: Гүвеç против Турске, број 70337/01 од 20. јануара 2009. године, ст. 130. и 131; Сејдовић против Италије, број 56581/00 од 1. марта 2006. године, став 95.).

Примењујући наведене принципе на конкретан случај, Уставни суд констатује да је подносилац уставне жалбе, као окривљени у кривичном поступку који је окончан доношењем оспорених пресуда, одлучио да лично ангажује четири браниоца који ће му, као стручна лица, помагати у припреми и изношењу одбране, и то адвокате З. Т, В. Л. и И. Д. (који су из исте адвокатске канцеларије), као и адвоката В. П.

Уставни суд даље констатује да је подносилац уставне жалбе све време трајања кривичног поступка имао изабране браниоце уз чију стручну помоћ је ефективно остваривао своје право на одбрану, као и да му је омогућено да несметано учествује у поступку и да, како сам, тако и преко својих изабраних бранилаца, износи своје аргументе у вези са оптужбама које су му стављене на терет и свим релевантним доказима који су извођени.

Као спорно поставља се питање да ли је услед чињенице да изабрани браниоци подносиоца нису присуствовали испитивању сведока З. Ђ, већ је исто обављено у присуству адвоката постављеног по службеној дужности, подносиоцу повређено право на одбрану, односно право да узме браниоца по свом избору, те да ли је постављење браниоца по службеној дужности довело до повреде права подносиоца да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране.

Оцењујући основаност навода уставне жалбе у овом делу, Уставни суд, пре свега, указује да је испитивање сведока З. Ђ. био заједнички предлог оптужбе и одбране. Уставни суд констатује да је у спроведеном поступку утврђено да је Окружни суд у Београду рочиште за главни претрес на коме је требало да буде испитан сведок З. Ђ. благовремено заказао за 26. и 27. октобар 2009. године, а што је било познато и подносиоцу и његовим изабраним браниоцима, имајући у виду да су адвокати З. Т. и В. П. позив благовремено и уредно примили, а да су адвокати В. Л. и И. Д. из исте адвокатске канцеларије као и адвокат З. Т. Утврђено је и да је на рочиште за главни претрес 26. октобра 2009. године у суд приступио само адвокат З. Т, коме је, након што је Окружни суд у Београду одбио његов предлог да се рочиште одложи и донео решење да се главни претрес одржи, те да се доказни поступак настави испитивањем сведока З. Ђ, подносилац уставне жалбе отказао пуномоћје.

Уставни суд даље констатује да је Окружни суд у Београду (имајући у виду да је сам подносилац уставне жалбе изјавио да га и даље заступа адвокат В. П.) након безуспешне доставе позива преко курира и путем телеграма, телефонским путем обавестио браниоца В. П. да је рочиште за главни претрес заказано за 27. октобар 2009. године у 10,00 часова. Истовремено, Окружни суд у Београду је подносиоцу уставне жалбе поставио браниоца по службеној дужности. Бранилац В. П. је 27. октобра 2009. године, у јутарњим часовима, обавестио суд да није у могућности да се позиву одазове, те је истражна радња, саслушање сведока З. Ђ. обављена у присуству адвоката по службеној дужности, коме је претходно уручена оптужница и који је извршио увид у списе предмета. Из самих навода уставне жалбе несумњиво произлази да се подносилац заједно са адвокатом З. Т. припремио за испитивање сведока З. Ђ. ("230 страна за предочавање материјала из списка"), с тим што наведени материјал бранилац није оставио подносиоцу приликом отказивања пуномоћја, као и да је, у знак протеста што му је постављен бранилац по службеној дужности, подносилац напустио истражну радњу.

У конкретном случају, Уставни суд налази да подносиоцу уставне жалбе није повређено право на одбрану и да узме браниоца по свом избору, као ни право да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране.

Наиме, Уставни суд указује да је одредбом члана 69. став 2. ЗКП прописано да један окривљени може имати истовремено у поступку највише пет бранилаца, а да се сматра се да је одбрана обезбеђена кад у поступку учествује један од бранилаца. Имајући у виду да је подносилац уставне жалбе на рочиште за главни претрес које је било заказано за 26. октобар 2009. године приступио са браниоцем, адвокатом З. Т, сагласно наведеној одредби Законика, одбрана је, по оцени Уставног суда, била обезбеђена. Чињеница да Окружни суд у Београду није на главни претрес посебно позвао и адвокате В. Л. и И. Д, те да је одбио предлог адвоката З. Т. да се рочиште за главни претрес одложи иако је адвокат био прехлађен, не указују да је подносиоцу уставне жалбе повређено право на одбрану. Ово из разлога што је Уставни суд утврдио да су сва три наведена браниоца из исте адвокатске канцеларије, а да четврти бранилац, адвокат В. П, иако уредно позван није приступио у суд. Имајући у виду да је начин на који се води одбрана у начелу ствар између окривљеног и његовог браниоца, Уставни суд је оценио да Окружни суд у Београду својим поступањем ни на који начин није повредио Уставом зајемчено право подносиоца на одбрану и право да узме браниоца по свом избору.

Такође, Уставни суд констатује да је подносилац уставне жалбе, одмах након што је Окружни суд у Београду донео решење да се главни претрес одржи (26. октобра 2009. године) и да се у доказном поступку испита сведок З. Ђ, отказао пуномоћје изабраном браниоцу, адвокату З. Т. Будући да у том тренутку ни један од преосталих изабраних бранилаца није био присутан на рочишту, а да је с обзиром на висину запрећене казне за кривично дело које је било предмет оптужбе (најмање 12 година) одбрана била обавезна сагласно одредби члана 71. став 1. ЗКП, Окружни суд у Београду је одложио главни претрес и одредио да ће се испитивање сведока З. Ђ. обавити сутрадан, 27. октобра 2009. године, ван главног претреса, у форми истражне радње. Окружни суд у Београду је потом телефонским путем обавестио адвоката В. П. о заказаној истражној радњи (јер претходно није упео да му уручи позив ни преко судског курира, нити путем телеграма). Истовремено, Окружни суд у Београду је подносиоцу уставне жалбе поставио и браниоца по службеној дужности, имајући у виду да испитивање сведока З. Ђ. није трпело одлагање. На спровођење истражне радње 27. октобра 2009. године није приступио адвокат В. П, те је иста обављена у присуству браниоца постављеног по службеној дужности.

Уставни суд је утврдио да је Окружни суд у Београду, у конкретном случају, предузео све неопходне мере како би одбрана окривљеног у потпуности била остварена. Имајући у виду чињеницу да је саслушање сведока З. Ђ. било једино могуће спровести 26. и 27. октобра 2009. године, што је како подносиоцу, тако и његовим изабраним браниоцима било познато, Уставни суд је оценио да је Окружни суд у Београду, управо тежећи правди и у најбољем интересу самог подносиоца, поставио браниоца по службеној дужности, јер је одбрана била обавезна. Бранилац по службеној дужности се пре спровођења истражне радње упознао са оптужницом, доказима из списка предмета и поставио је питање сведоку. Уставни суд сматра да је подносиоцу уставне жалбе било омогућено да добије примерено време и адекватне услове за припрему одбране и да Окружни суд у Београду не може бити одговоран што спремљени материјал за испитивање сведока изабрани бранилац адвокат З. Т. није након отказа пуномоћја оставио подносиоцу, нити је обезбедио себи адекватну замену за извођење доказа који је несумњиво имао кључну улогу у поступку који се против подносиоца водио. У смислу наведеног, иако је редован суд одговоран да се постављењем браниоца по службеној дужности окривљеном омогући ефикасна одбрана (видети пресуду ЕСЉП Милс против Уједињеног Краљевства, од 5. децембра 2000. године), Уставни суд је оценио да је, у околностима конкретног случаја, Окружни суд у Београду успоставио правичну равнотежу између права окривљеног да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране и потребе да се кривични поступак несметано води ради остваривања правде.

Полазећи од свега напред наведеног, Уставни суд је оценио да подносиоцу уставне жалбе није повређено право из члана 33. став 2. у вези са чланом 32. став 1. Устава.

6.3. Оцењујући да ли је подносиоцу уставне жалбе оспореном пресудом Апелационог суда у Београду повређено право на образложену судску одлуку, Уставни суд констатује да, иако није изричито гарантовано чланом 32. став 1. Устава, ово право представља саставни део права на правично суђење и указује на свој став да је приликом давања одговора да ли образложење судске одлуке задовољава стандарде права на правично суђење, потребно водити рачуна о природи и околностима конкретног случаја (видети пресуду ЕСЉП у предмету Гарциа Руиз против Шпаније, број 30544/96 од 21. јануара 1999. године, став 26.),

при чему судска одлука не може бити без икаквог образложења, нити оно сме да буде лапидарног карактера (видети пресуду ЕСЉП у предмету Георгиадис против Грчке, број 21522/93 од 29. маја 1997. године, став 43.).

Такође, Уставни суд подсећа да обавеза суда да образложи судску одлуку не значи да се у одлуци морају дати детаљни одговори на све изнете аргументе (видети пресуду ЕСЉП у предмету Ван дер Хурк против Холандије, број 16034/90 од 19. априла 1994. године, став 61.), а што се посебно односи на образложења судова правног лека у којима су прихваћени аргументи изнети у одлукама нижих судова. Међутим, Уставни суд указује на свој став да је за оцену да ли су у тим случајевима испуњени стандарди права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава, неопходно сагледати да ли је суд правног лека испитао одлучна питања која су пред њега изнета или се задовољио пуким потврђивањем одлука нижег суда (видети, поред осталих, пресуду ЕСЉП у предмету Хелле против Финске, број 20772/92 од 19. децембра 1997. године, став 60.).

Полазећи од наведеног, а имајући у виду да подносилац сматра да му је повређено право на образложену судску одлуку тиме што Апелациони суд у Београду није размотрио све његове жалбене наводе, Уставни суд понавља да обавеза судова да образложе своје пресуде не значи да су судови дужни да у пресуди дају одговоре на сва постављена питања и изнете аргументе, већ само на оне које оцене релевантним (видети делимичну одлуку о прихватљивости ЕСЉП Харутуунунан против Јерменије, број 36549/03 од 5. јула 2005. године). Судови имају одређену дискрециону оцену у вези са тим које ће наводе и доказе прихватити, с тим што имају обавезу да своју одлуку образложе на начин да наведу јасне и разумљиве разлоге на којима су ту одлуку засновали (видети пресуду ЕСЉП Суоминен против Финске, број 37801/97 од 1. јула 2003. године, став 36.). Наиме, коначне одлуке жалбених судова не морају имати исцрпна образложења, већ образложења која се тичу релевантних жалбених навода. С тим у вези Уставни суд примећује да је Апелациони суд у Београду, након што је истакао да у свему прихвата разлоге и правне ставове првостепеног суда, испитивао основаност жалбених навода подносиоца који су се односили на одлучна питања која су пред њега изнета. Стога, Уставни суд не може закључити да је детаљно и исцрпно образложеном одлуком другостепеног суда подносиоцу уставне жалбе повређено право на образложену судску одлуку, односно да је Апелациони суд у Београду, како подносилац тврди, "избегао да се у суштинском смислу бави аргументима који су наведени у жалби бранилаца". Управо супротно, Уставни суд је из оспорене другостепене пресуде утврдио да она садржи суштинске разлоге због којих је првостепена пресуда потврђена, односно због чега су у потпуности прихваћени разлози и правни ставови које је првостепени суд дао за своју одлуку. Изостанак оцене свих жалбених навода, по налажењу Уставног суда, није таквог карактера да доводи у питање правичност поступка као целине, имајући у виду да је, како је то напред речено, Апелациони суд у Београду у образложењу оспорене пресуде изнео кључне аргументе за свој закључак о томе да подносиочеви жалбени наводи не могу довести до другачије одлуке.

Уставни суд је стога оценио да су неосновани наводи подносиоца уставне жалбе о повреди права на образложену судску одлуку из члана 32. став 1. Устава.

7. Следом свега напред изнетог, Уставни суд је оценио да су, у односу на оспорене пресуде Вишег суда у Београду К. 601/10 од 3. јуна 2010. године и Апелационог суда у Београду

Кж1. 6133/10 од 18. фебруара 2011. године, неосновани наводи подносиоца уставне жалбе о повреди права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава и посебних права окривљеног из члана 33. ст. 2. и 5. Устава, па је, сагласно одредби члана 89. став 1. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07, 99/11 и 18/13 - Одлука УС), одбио уставну жалбу као неосновану.

Како се пресуде Вишег и Апелационог суда у Београду оспоравају као последица предузетих оспорених радњи "председника већа - судије и судске управе - председника суда у првостепеном поступку К. 601/10", то се изнета оцена Уставног суда односи и на оспорене радње.

Уставни суд је имао у виду и наводе подносиоца да му је у изречену казну затвора погрешно урачунато време које је провео у екстрадиционом притвору, али их није оцењивао, будући да исте подносилац није довео у везу ни са једним Уставом зајемченим правом, нити је Суду доставио доказе који би ове тврдње поткрепили.

Сагласно одредби члана 49. став 2. Закона о Уставном суду, Уставни суд је одлучио да ову одлуку објави у "Службеном гласнику Републике Србије", због ширег значаја за заштиту Уставом гарантованих људских права и грађанских слобода.

8. С обзиром на изложено, Уставни суд је, на основу одредаба члана 42б став 1. тачка 1) и члана 45. тачка 9) Закона о Уставном суду, донео Одлуку као у изреци.

Уставни суд, на основу члана 167. став 4, а у вези са чланом 170. Устава Републике Србије, на седници Већа одржаној 5. јуна 2014. године, донео је

ОДЛУКУ

Одбија се као неоснована уставна жалба С. Ј. изјављена против пресуде Вишег суда у Београду К. 601/10 од 3. јуна 2010. године и пресуде Апелационог суда у Београду Кж1. 6133/10 од 18. фебруара 2011. године, као и против "радњи председника већа - судије и судске управе - председника суда у првостепеном поступку К. 601/10".

(Одлука Уставног суда, Уж број 3020/2011 од 5. јуна 2014. године, објављена у "Сл. гласнику РС", бр. 69/2014 од 4. јула 2014. године)

ОДЛУКА УСТАВНОГ СУДА БРОЈ УЖ 5421/2016 -

ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Устав Републике Србије

члан 32

Уставни суд, Велико веће, у саставу: председник Суда Весна Илић Прелић, председник Већа и судије Братислав Ђокић, др Горан П. Илић, Мирослав Николић, др Тијана Шурлан, др Јован Ђирић, Сабахудин Тахировић и др Тамаш Корхеџ (Корхеџ Тамас), чланови Већа, у поступку по уставној жалби Р. Ћ . и С . Ћ , обоје из Сјеверина, на основу члана 167. став 4. у вези са чланом 170. Устава Републике Србије, на седници Већа одржаној 8. новембра 2018. године, донео је

ОДЛУКУ

1. Усваја се уставна жалба Р. Ћ . и С . Ћ . и утврђује да је пресудом Управног суда - Одељење у Крагујевцу У. 768/14 од 11. априла 2016. године повређено право подносилаца уставне жалбе на правично суђење , из члана 32. став 1. Устава Републике Србије.

2. Поништава се пресуда Управног суда - Одељење у Крагујевцу У. 768/14 од 11. априла 2016. године и одређује да исти суд донес е нову одлуку о тужби подносилаца уставне жалбе изјављеној против решења Министарства рада, запошљавања и социјалне политике број 580-02-01014/2012-11 од 9. децембра 2013. године.

Образложење

1. Р. Ћ . и С . Ћ , обоје из Сјеверина, изјавили су Уставном суду, 12. јула 2016. године, преко пуномоћника Т. Р. Д, адвоката из Београда, уставну жалбу против пресуде Управног суда - Одељење у Крагујевцу У. 768/14 од 11. априла 2016. године, због повреде начела и права из чл. 21, 32, 35. и 69. Устава Републике Србије.

Уставном жалбом је оспорена пресуда којом је правноснажно одбијен захтев подносилаца за признавање права на ме сечно новчано примање, као члановима породице цивилне жртве рата.

2. Сагласно члану 170. Устава Републике Србије, уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

У току поступка пружања уставносудске заштите, поводом испитивања основаности уставне жалбе у границама истакнутог захтева, Уставни суд утврђује да ли је у поступку одлучивања о правима и обавезама подносилаца уставне жалбе повређено или ускраћено њихово Уставом зајемчено право или слобода.

3. Уставни суд је, у спроведеном поступку, извршио увид у оспорени акт, као и у целокупну документацију приложену уз уставну жалбу, па је утврдио следеће чињенице и околности од значаја за одлучивање:

Подносиоци уставне жалбе су 14. септембра 2012. године поднели захтев за признавање права на месечно новчано примање, као члановима породице цивилне жртве рата, који је одбијен као неоснован решењем Општинске управе Прибој број 580-5/2012 од 10. октобра 2012. године.

Против наведеног решења подносиоци су 23. октобра 2012. године изјавили жалбу, која је одбијена као неоснована решењем Министарства рада, запошљавања и социјалне политике број 580-02-01014/2012-11 од 9. децембра 2013. године.

Против наведеног коначног управног акта подносиоци су 15. децембра 2013. године поднели тужбу, која је одбијена као неоснована оспореном пресудом Управног суда - Одељење у Крагујевцу У. 768/14 од 11. априла 2016. године. У образложењу оспорене пресуде је, између осталог, наведено: да су се подносиоци обратили захтевом првостепеном органу управе за признавање права на месечно новчано примање, као члановима породице цивилне жртве рата, по основу сина који је убијен као цивилно лице 22. октобра 1992. године на територији Републике Босне и Херцеговине и сина који је отет испред своје куће у месту Сјеверин, општина Прибој 21. октобра 1992. године; да је пресудом Окружног суда у Београду К. 1419/04 од 15. јула 2005. године, утврђено да се предметни догађај десио у време оружаног сукоба у Босни и Херцеговини и да су жртве овог догађаја цивилна лица, те да су оптужени осуђени због извршења кривичног дела ратни злочин; да је правилан закључак управних органа да подносиоци не испуњавају услове за признавање траженог права јер се, сагласно одредби члана 2. Закона о правима цивилних инвалида рата, лицима која су погинула ван територије Републике Србије, као и члановима породица погинулих лица, иако имају држављанство Републике Србије, не могу у Републици Србији признати права прописана наведеним Законом, осим ако то законом није изричито прописано; да ниједном одредбом Закона о правима цивилних инвалида рата, као ни Законом о заштити цивилних инвалида рата који је важио у време смрти синова подносилаца, није прописано да се члановима породице могу признати права прописана законом по основу лица које је погинуло ван територије Републике Србије.

4. Одредбом члана 32. став 1. Устава, на чију повреду подносиоци, поред осталих начела и права, указују у уставној жалби, утврђено је да свако има право на независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и оптужбама против њега.

Законом о правима цивилних инвалида рата ("Службени гласник РС", број 52/96) прописано је: да се овим законом уређују права цивилних инвалида рата, чланова породица цивилних

инвалида рата и чланова породице цивилних жртава рата (члан 1.); да је цивилни инвалид рата лице код кога наступи телесно оштећење од најмање 50% услед ране, повреде или озледе које су оставиле видне трагове, задобијене злостављањем или лишењем слободе од стране непријатеља за време рата, извођења ратних операција, од заосталог ратног материјала или непријатељских диверзантских, односно терористичких акција (члан 2.); да се чланом породице цивилног инвалида рата сматра члан породице умрлог цивилног инвалида рата, уколико је са њим, пре његове смрти, живео у заједничком домаћинству, да се чланом породице цивилне жртве рата, сматра члан породице лица које је погинуло или умрло под околностима из члана 2. овог закона, уколико је са њим, пре његове смрти, живео у заједничком домаћинству, да се члановима породице у смислу ст. 1. и 2. овог члана сматрају: брачни друг, деца (рођена у браку или ван брака, усвојена и пасторчад) и родитељи (члан 3.); да је право по овом закону и месечно новчано примање (члан 4. став 1. тачка 7); да лица из члана 3. ст. 1. и 2. овог закона могу остварити права из члана 4. тач. 5) и 6) овог закона, под условима, у обиму, на начин и по поступку предвиђеном савезним прописима којима се уређује заштита чланова породице палих бораца и умрлих ратних војних инвалида, а права из члана 4. тач. 7) и 8) овог закона под условима, у обиму, на начин и по поступку предвиђеном републичким прописима којима се уређује заштита чланова породице палих бораца и умрлих ратних војних инвалида (члан 8. став 1.).

5. Уставни суд је, оцењујући разлоге и наводе изнете у уставној жалби са становишта садржине Уставом зајемченог права на правично суђење, а полазећи од претходно утврђених чињеница и околности и наведених законских одредаба, утврдио следеће:

Решењем Општинске управе Прибој број 580-5/2012 од 10. октобра 2012. године одбијен је захтев подносилаца за признавање права на месечно новчано примање, као члановима породице цивилне жртве рата. Решавајући у поступку по жалби, односно по тужби подносилаца, другостепени орган и Управни суд су заузели јединствен став да ниједном одредбом Закона о правима цивилних инвалида рата, нити Закона о заштити цивилних инвалида рата, који је важио у време погибије синова подносилаца, није прописано да се члановима породице могу признати права прописана овим законима по основу погибије члана породице ван територије Републике Србије, без обзира на држављанство.

Уставни суд указује да је, на седници одржаној 20. јуна 2013. године, донео Одлуку Уж-5194/2010 којом је усвојена уставна жалба Б. Ђ. и утврђено да је пресудом Управног суда - Одељење у Новом Саду У. 16088/10 од 8. октобра 2010. године подносиоцу уставне жалбе повређено право на правично суђење из члана 32. став 1. Устава, те је наведена пресуда и поништена. Уставни суд је констатовао да је у оба наведена предмета (У. 16088/10 и У. 15581/10), Управни суд утврдио да су тужиоци поднели захтев за признавање својства цивилног инвалида рата због оштећења организма које су задобили ван територије Републике Србије и да су тужиоци после повређивања, а пре подношења предметног захтева, стекли држављанство Републике Србије, из чега је закључено да је у ова два предмета несумњиво постојао идентитет чињеничног и правног стања. У образложењу ове одлуке је даље наведено да је Управни суд у идентичној чињеничној и правној ситуацији донео различите одлуке о основаности тужбе и да је на тај начин подносиоца уставне жалбе, одбијајући његову тужбу за признавање својства цивилног инвалида рата јер је оштећење организма задобијено ван територије Републике Србије, довео у битно различит положај од онога у коме је била М.Н. из Бечеја, чија је тужба уважена пресудом тога суда

У. 15581/10 од 22. јула 2010. године, као и да је подносиоцу истовремено повређено право на образложену одлуку јер је Управни суд пропустио да наведе суштинске разлоге за одступање од дотадашње судске праксе.

Захтеви за правном сигурношћу и заштитом легитимних очекивања учесника у поступку не подразумевају стечено право на доследност судске праксе (Европски суд за људска права, одлука у предмету Унедиц против Француске, од 18. децембра 2008. године, § 74.). Развој судске праксе сам по себи не противуречи добром дељењу правде, али у случају постојања добро установљене судске праксе (велл-естаблисхед јуриспруденце), обавеза највишег суда је да да суштинске разлоге за одступање од дотадашње судске праксе, како не би повредио право учесника у поступку на довољно образложену судску одлуку (Европски суд за људска права, у случају Атанасовски против "бивше југословенске Републике Македоније", одлука од 14. јануара 2010. године, § 38.). Промена правног става суда је нужна, нарочито у светлу сложених и динамичних друштвених односа, с тим да у управноправним стварима до ње може да дође само под законом одређеним процедуралним условима (Одлука Уставног суда Уж-148/2008, 18. фебруар 2010. године, тачка 5. образложења). Одступање од судске праксе, односно промена правног схватања не мора увек довести до повреде права из члана 32. став 1. Устава.

Уставни суд констатује да је Управни суд у управном спору који је претходио подношењу уставне жалбе оценио да су правилно закључили органи управе да не постоје услови за признавање траженог права подносиоцима, јер је утврђено да синови подносилаца страда ли ван територије Републике Србије, односно на територији Босне и Херцеговине . Међутим, Уставни суд понавља да је Управни суд у пресуди У. 15581/10 од 22. јула 2010. године оценио да је, упркос томе што је повреда настала на територији друге државе, требало ценити чињеницу да је тужила у време подношења захтева била држављанин Републике Србије. Уставни суд, такође, указује да је Врховни суд Србије у пресуди У. 7234/07 од 3. јуна 2009. године, као и у пресуди У. 6441/08 од 14. маја 2009. године, изразио правно схватање према коме стицање својства инвалида рата није условљено ни местом настанка телесног оштећења, нити држављанским статусом лица у време повређивања.

Уставни суд налази да је одступање од постојеће судске праксе кроз промену правног става о условима за стицање својства цивилног инвалида рата, односно признавање права члановима породице лица које је погинуло или умрло под околностима из члана 2. Закона о правима цивилних инвалида рата, начелно имало за последицу наступање правне несигурности подносилаца захтева за остваривање наведених права.

Имајући у виду да је Управни суд пропустио да наведе суштинске разлоге за одступање од дотадашње судске праксе, независно од позивања на принципе државног суверенитета и територијалног важења закона, Уставни суд је оценио да је оспореном пресудом повређено право подносилаца уставне жалбе на образложену одлуку, не прејудуцирајући при томе да ли подносиоци уставне жалбе испуњавају законом прописане услове за признавање траженог права, односно да ли се околности под којима су синови подносилаца погинули, могу сматрати околностима прописаним одредбом члана 2. Закона о правима цивилних инвалида рата.

На основу изложеног и одредаба члана 89. ст. 1. и 2. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07, 99/11, 18/13 - Одлука УС, 40/15 - др. закон и 103/15), Уставни суд је у тачки 1. изреке усвојио уставну жалбу у односу на истакнуту повреду права на правично суђење, док је у тачки 2. изреке поништио оспорену пресуду и одредио да Управни суд донесе нову одлуку о тужби подносилаца изјављеној против решења Министарства рада, запошљавања и социјалне политике број 580-02-01014/2012-11 од 9. децембра 2013. године.

Уставни суд је нашао да је у овом случају то једини начин да се отклоне штетне последице утврђене повреде права из које је проистекло правноснажно решење о одбијању захтева подносилаца да им се призна права на месечно новчано примање, као члановима породице цивилне жртве рата .

Уставни суд није разматрао уставну жалбу са становишта осталих начела и права која су означена у уставној жалби, имајући у виду да је утврдио повреду права на правично суђење, зајемченог чланом 32. став 1. Устава.

Уставни суд је исти став заузео и у Одлуци Уж-5952/2015 од 29. марта 2018. године.

6. С обзиром на све изнето, Уставни суд је, на основу одредаба члана 42б став 1. тачка 1) и члана 45. тачка 9) Закона о Уставном суду, донео Одлуку као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Весна Илић Прелић, с.р.

(Одлука Уставног суда, Уж 5421/2016 од 8.11.2018. године)

ИЗВОД ИЗ ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

"Окружни суд је, занемаривши радно право које се примењује, одбио захтев подносиоца представке, једино по основу тога да би "усвајање захтева подносиоца представке значило да би подносилац представке био третиран повољније него његове колеге, које такође нису добиле исплату преосталог регреса за годишњи одмор." ... Ово образложење није имало законски основ ..., и темељило се на нечему што представља апстрактну тврдњу сасвим изван сваке разумне судске процене. Штавише, веза између утврђених чињеница, права које је примењено и исхода поступка, у потпуности не постоји у спорној пресуди. Суд, према томе, налази да се таква произвољна одлука Окружног суда своди на ускраћивање правде у случају подносиоца представке...Суд примећује да у датом тренутку подносилац представке није на располагању имао ниједно правно средство против ове пресуде по жалби.. У овим околностима, Суд сматра да Окружни суд није правично пресудио у случају подносиоца представке и налази да је према томе дошло до повреде члана 6. став 1. Конвенције."

(Пресуда Европског суда за људска права у предмету Анђелковић против Србије, представка бр. 1401/08 од 9. априла 2013. године, објављена у "Сл. гласнику РС", бр. 35/2013 од 17. априла 2013. године)